



ТОРА ОР • ПАРШІ ВАЄРА • МААМАР 2

ארדה נא וגו'

«Зійду тепер [і побачу]»



Б-г знає все так, що воно є «відкритим і відомим», і Його знання не входить у те, що пізнається. «Очі, що оглядають»

Б-га — це посудини сфер духовного прояву (сфірот) та ангели, через які суд підноситься знизу; а «зійду й побачу» — це спуск милості (Хесед), яка розглядає ті самі факти й шукає підстави для заслуги.

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок



LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

likuteitorah.com/uk/torah-ohr/vayeira/2/

ГОЛОВНА ДУМКА

Б-г знає все так, що воно є «відкритим і відомим», і Його знання не входить у те, що пізнається. «Очі, що оглядають» Б-га — це посудини сфер духовного прояву (сфірот) та ангели, через які суд підноситься знизу; а «зійду й побачу» — це спуск милості (Хесед), яка розглядає ті самі факти й шукає підстави для заслуги.

Кожен розділ: текст івритом, потім переклад, потім коротке пояснення під золотою лінією. Маленькі цифри в тексті івритом позначають примітки наприкінці.

КОРОТКО ПРО МААМАР

Маамар починається з питань про слова Б-га щодо Содома: чому слова «її волання» і «яке ді-йшло» в оригіналі мають жіночу форму, і чому Б-г, Який бачить усе з небес, мусить «зійти й побачити». Щоб відповісти, Альтер Ребе розглядає проблему філософів: як простий Єдиний може знати незліченні подробиці й водночас не ставати множинним? Вислів мудреців «відкрито й відомо» дає відповідь: знання Б-га не входить у те, що воно пізнає. Проте Писання говорить про «очі» Б-га, що оглядають землю. Ці очі — посудини сфірот та ангели, через яких вчинки підносяться вгору, тоді як Нескінченне світло (Ор Ейн Соф) усередині них знає способом «відкрито й відомо». Велике пояснення розрізняє всеохопне вище знання (Даат), яке знає, не реагуючи (це ключ до передзнання і свободи вибору), та нижче Даат у посудинах, яке приводить до винагороди й покарання. За Зогаром, жіночі «очі» — це ангели царювання (Малхут) і суду, а чоловічі — ангели емоційних атрибутів (Зеїр Анпін) і Хеседу. Волання Содома піднялося жіночим каналом; «зійду й побачу» — це спуск Хеседу, який, подібно до бачення, а не слухання, розглядає ті самі факти, шукаючи підстави для заслуги.

ПЛАН

- | | | |
|----------|---|------|
| 1 | Питання до вірша
Чому вжито жіночі форми і чому Б-г має «зійти й побачити»; волання є судом Малхут. | ¶1 |
| <hr/> | | |
| 2 | «Відкрито й відомо»
Проблема філософів щодо нагляду й множинності; знання Б-га не входить у те, що воно пізнає; очі, що оглядають, ставлять нове питання, на яке відповідає розрізнення світел і посудин. | ¶2-3 |
| <hr/> | | |
| 3 | Очі як посудини
Вчинки підносяться через ангелів і посудини Малхут світу еманції (Ацилут); огляд властивий посудинам, тоді як світло всередині знає способом «відкрито й відомо». | ¶4-7 |

4 Пояснення: вище й нижче Даат

¶18-13

Всеохопне вище знання не реагує і є джерелом прощення; нижче Даат у посудинах приводить до винагороди й покарання; передзнання і свобода вибору; «добре око» Йосефа та втрата цієї якості Содомом.

5 Жіночі й чоловічі очі

¶14-17

Згідно із Зогаром, жіночі очі — це ангели Малхут, чоловічі — ангели Зеїр Анпіна; волення піднялося через Малхут, а Б-г сходить із Хеседом.

6 Суд і доброта розглядають ті самі факти

¶18

Кожну справу можна витлумачити як підставу для провини або заслуги; Потоп і жертвопринесення Ноаха показують, як Хесед перетворює ті самі міркування на підстави для заслуги; «зійду» — це пряме світло, що сходить у суд.

7 Бачити й чути

¶19-20

Три лінії сфірот; бачення походить від довгої правої лінії Хохми й Хеседу, слухання — від Біни ліворуч; волення чують, а Б-г сходить, щоб побачити.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ

Відкрито й відомо גלוי וידוע

Вислів мудреців на позначення знання Б-га: усе просто відкрито перед Ним, і Його розум не входить у те, що Він знає, та не зазнає від цього впливу. Це пояснює, як простий Єдиний може знати незліченні подробиці.

Світла й посудини אורות וכלים

Кожна сфера має посудину — сам атрибут, наприклад Хесед або Гвура, який обмежує й визначає, — і світло всередині неї: сййво Нескінченного (Ейн Соф), яке не є жодним із цих атрибутів.

Очі Гаваї, що оглядають עיני ה' משוטטים / עיני משוטטות

Посудини сфірот та ангели, які отримують від них і через яких вчинки нижніх світів спостерігаються й підносяться вгору. Чоловіча форма стосується Зеїр Анпіна й Хеседу, жіноча — Малхут і суду.

Вище й нижче Даат תחתון ועליון דאאט

Вище Даат усеохопне: воно знає все, не проникаючи в атрибути, тож не породжує жодної реакції і є джерелом прощення. Нижче Даат уbrane в посудини й приводить до винагороди та покарання.

Пряме й відбите світло אור ישיר ואור חוזר

Світло, що сходить згори вниз (Хесед), і світло, що підноситься знизу вгору (гвурот — сили суворого суду). Волення підноситься, мов відбите світло; «зійду» — це пряме світло Хеседу.

Довга, коротка й середня лінії חד אריך וחד קצר וחד בינוני

Три лінії сфірот: права лінія милості сягає найдалі, ліва лінія суворості сягає лише тих, хто найбільш гідний, а середня лінія милосердна до кожного, хто його потребує.

Питання до вірша

1 **ארדה נא וגו'.** הנה הכזעקתה הוא לשון נקבה וכן הבאה. ועשו לשון נקבה ולשון זכר.¹ וגם להבין מהו **ארדה נא ואראה** הלא משמים הביט² ה'.

«Я зійду тепер [і побачу]» тощо. «Відповідно до її крику» (гакцааката) — форма жіночого роду, як і «що прийшла» (габаа); тоді як «вони вчинили» (асу) — форма, спільна [для] жіночого й чоловічого родів. Треба також зрозуміти, що означає «Я зійду тепер і побачу»: адже «З небес Ім'я Б-га (Гавая) поглянуло вниз».

Маамар починається зі слів Б-га, сказаних перед знищенням Содому (Буття 18:21): «Я зійду тепер і побачу, чи вчинили вони все згідно з її криком, що дійшов до Мене». Адмор а-Закен звертає увагу на граматичну особливість: «її крик» і «що прийшла» — форми жіночого роду, тоді як «вони вчинили» (асу) — форма множини, яка може бути як жіночого, так і чоловічого роду. Він додає ще одне запитання: навіщо Б-гу потрібно «зійти» й «побачити», якщо в Писанні сказано, що Він дивиться з небес і бачить усе?

אך פי' הכזעקתה היינו הצעקה העולה מבחי' מדת הדין שהיא בחי' מדת מלכות שנק' דין דינא דמלכותא דינא³ רק שהוא דינא רפיא מלך במשפט יעמיד ארץ⁴ וז"ש [וזהו שכתוב] הכזעקתה הבאה⁵ וכמ"ש בערב היא באה.⁶

Але значення слів «відповідно до її крику» таке: це крик, що підноситься з рівня / аспекту (бхіна) атрибута суду, яким є рівень / аспект атрибута царювання (Малхут), що називається діном (судом), [як у вислові] «закон (діна) царства є законом»; але це м'який суд, [як сказано] «Цар правосуддям утврджує землю». І це [значення слів] «відповідно до її скарги, що прийшла (габаа)», як написано: «Увечері вона приходила (баа)»,

Перша відповідь стосується форм жіночого роду. Крик — це скарга суду на Содом, а суд належить Малхут, жіночій сфері. Слово дин означає і «суд», і «закон», тож Малхут, «царювання», пов'язане із судом через талмудичне правило: «Закон (діна) царства є законом». Однак це «м'який» суд — як правосуддя царя, що утврджує землю, а не знищує її. Далі жіночу форму «прийшла» (баа) показано на прикладі двох віршів, у яких «приходить» жінка: це натяк на Малхут, оскільки в кабалі Рахель — одне з імен Малхут, а вечір — час суду.

«Відкрито й відомо»

2 ורחל באה. ⁷ וביאור הענין הנה מתחלה יש להקדים לשון השגור ⁸ בדחז"ל [בדברי חכמינו זכרונם לברכה] גלוי וידוע לפני מי שאמר ⁹ והיה העולם. ¹⁰ גלוי וידוע דייקא.

[i] «I Рахель прийшла (баа)». Пояснення цієї справи таке: спершу слід розпочати [3] вислову, поширеного у словах наших мудреців, благословенної пам'яті: «Відкрито й відомо перед Тим, Хто промовив — і світ постав». «Відкрито й відомо» — саме так.

«I Рахель прийшла» завершує вірші жіночою формою дієслова «прийшла» (баа). Потім Альтер Ребе починає повне пояснення, наводячи вислів, який часто трапляється в Талмуді: «Відкрито й відомо перед Тим, Хто промовив — і світ постав». Він наголошує на точному формулюванні «відкрито й відомо», яке становитиме основу всієї відповіді.

כי הנה הפילוסופים נלאו להשיג ענין ההשגחה פרטית ¹¹ כמו אין אדם נוקף אצבעו מלמטה ¹² אא"כ [אלא אם כן] מכריזין עליו מלמעלה דקשה להם כיון

Філософи змучили [себе], намагаючись досягнути питання індивідуального Провидіння, наприклад вислів: «Людина не заб'є пальця вниз, якщо про неї не проголосять угорі», бо для них це важко: адже

Філософи намагалися зрозуміти, як Б-г наглядає за кожною подробицею світу. Це виражено у вислові Талмуду, що людина не заб'є навіть пальця, якщо про це не було постановлено згори.

שהוא ית' יחיד ומיוחד אחד האמת וא"כ איך יתכן ידיעת הש"י [השם יתברך] הפרטים וההשגחה פרטית לתת דעתו על ענינים רבים שהרי זה בחי' רבוי. ^{13, 14, 15}

Він, благословенний, є єдиним і неповторним — істинно Єдиним; то як може бути [щоб існувало] знання Б-га про окремі подробиці та індивідуальне Провидіння, [щоб Він] зосереджував Свою увагу на багатьох справах, адже це є [станом] множинності?

Їхня трудність полягає в тому, що Б-г абсолютно єдиний і простий. Щоб знати безліч окремих подробиць і приділяти увагу кожній з них, здається, потрібен розум, розділений між багатьма речами, а це внесло б множинність у єдність Б-га.

3 וחז"ל [וחכמינו זכרונם לברכה] כיוונו לתרץ זה בדבור אחד באמרם גלוי וידוע לפני כו' שאין ידיעתו ית'¹⁶

כדמיון ידיעת האדם איזו דבר שדעתו השיג

І наші мудреці, благословенної пам'яті, мали на меті розв'язати це одним висловом, сказавши: «Відкрите й відоме перед [Ним]» тощо: Його знання, благословенний Він, не подібне до людського знання якоїсь речі, яку розум людини осягнув

Вислів мудреців «відкрите й відоме» одним словом відповідає філософам. Людське знання інше: спершу людина чогось не знає, а потім її розум сягає цього й осягає його.

הדבר ומתחלה לא ידעו וכשיודע הדבר הרי דעתו מלובשת בידיעה זו¹⁷ ומחשבה זו שנותן דעתו להשיגה וקודם ידיעתו היה דעתו פנוי וה"י [והרי זה] בחי' שינוי והתפעלות

— цієї речі; спочатку він її не знав, а коли пізнає її, його розум одягається в це знання і в цю думку, до якої він спрямовує свій розум, щоб її осягнути; до того, як він її пізнав, його розум був вільним. І це — [стан] зміни й піддавання впливу.

Коли людина щось пізнає, її розум огортається цією думкою; до того він був вільний від неї. Отже, людське пізнання передбачає зміну та піддавання впливу з боку пізнаваного предмета.

משא"כ למעלה ידיעתו ית' שיודע כל העולמות ופרטיהן אין הענין שדעתו מתלבשת ונתפסת בזה אלא

Але нагорі не так. Його знання, благословенний Він, завдяки якому Він знає всі світи та всі їхні подробиці, не означає, що Його розум одягається в це й охоплюється цим; натомість

Знання Б-га про всі світи та їхні подробиці не є таким: Його розум не огортається тим, що Він знає, і не захоплюється ним.

ע"ד גלוי וידוע שהכל גלוי וידוע לפניו ית' ממילא וא"צ [ואין צריך / ואינו צריך] להיות נתפס ומתלבש בהדבר לידע

[це] відбувається у спосіб «відкрите й відоме»: усе само собою відкрите й відоме перед Ним, благословенний Він, і Йому не потрібно бути охопленим річчю та одягатися в неї, щоб знати [ii].

Усе просто «відкрите й відоме» перед Ним саме собою. Йому не потрібно сягати речі й входити в неї, щоб знати її.

(במכש"כ [במכל שכן] ממה שמחיה ומהוה הדבר שלא ע"י התלבשות בהדבר כ"א על ידי היותו סוכ"ע. וכ"ש [וכל שכן] וק"ו שידיעת הדבר ופרטיו א"צ [אין צריך / אינו צריך] להיות ע"י התלבשות ותפיסה בהדבר כו')

(Тим паче, з огляду на [той факт], що Він дає речі життя й приводить її до буття не тим, що одягається в неї, а тим, що Він є світлом, що охоплює всі світи (совев коль альмін). І тим більше, за принципом каль ва-хомер (висновку від меншого до більшого), пізнання речі та її подробиць не потребує того, щоб Він одягався в неї й був нею охоплений тощо.)

Це додатковий аргумент — каль ва-хомер (висновок від меншого до більшого): Б-г дає життя кожному створінню й приводить його до буття не входячи в нього, а як світло, що охоплює всі світи, діючи на нього ззовні. Якщо для створення й підтримання речі в існуванні не потрібно входити в неї, то тим паче цього не потрібно для її пізнання.

וכיון שהוא גלוי וידוע אין שייך כלל קושייתם שהוא בחי' רבוי כי זה אינו רק במין ידיעת האדם שא"א לו לידע דבר כ"א ע"י שדעתו ומחשבתו מתלבשים בידיעת הדבר.

І оскільки все «відкрите й відоме», їхнє заперечення, ніби тут є множинність, зовсім недоречне; адже таке буває лише за людського способу пізнання, коли людина не може пізнати річ інакше, ніж через те, що її розум і думка одягаються в знання цієї речі.

Оскільки знання Б-га — це «відкрите й відоме», заперечення філософів відпадає. Множинність виникає лише в людському пізнанні, де розум мусить входити в кожен річ, яку пізнає.

וזהו כי לא מחשבותי מחשבותיכם¹⁸ כו' כי הוא גלוי וידוע כו' (והמשכיל יבין דקות הדברים ולא כל מוחא סביל דא).

І це [значення слів]: «Бо думки Мої — не ваші думки» тощо, адже все «відкрите й відоме» тощо. (Той, хто осягає, зрозуміє тонкість цих речей; не кожен розум здатен це вмістити.)

Вірш Icaï «Думки Мої — не ваші думки» тлумачиться тут так: знання Б-га цілком відрізняється від нашого. Альтер Ребе додає, що ця думка тонка й не кожен розум здатен її вмістити.

והנה כתיב¹⁹ (זכרי' [זכריה] סי' ד') שבעה אלה עיני²⁰ ה' המה משוטטים בכל הארץ וכתיב (ד"ה [דברי הימים] ב' י"ו ט') כי ה' עיניו משוטטות בכל הארץ.²¹

Тепер написано (Зехарія, розділ 4): «Оці семеро — очі Імені Б-га (Гавая); вони мандрують (мешотетим) усією землею»; і написано (II Хронік 16:9): «Адже очі Гаваї мандрують (мешотетот) усією землею».

Тут починається нове запитання. У двох віршах сказано, що «очі» Б-га «мандрують» усією землею: в одному вжито дієслово чоловічого роду (мешотетим), а в іншому — жіночого (мешотетот).

ויש להבין דענין משוטטים ומשוטטות משמע שנמשך לראות ולעיין הדבר על ידי ראייה זו והרי זה כמו כחי התלבשות בהדבר הנראה וידוע וזה לכאורה הפך ממ"ש בפ"י גלוי וידוע.

Але це треба зрозуміти: термін «мандрують» (мешотетім, мешотетот) означає, що [погляд] спрямовується на те, щоб побачити й розглянути річ; це подібне до стану облачення в те, що бачать і знають. І це, на перший погляд, суперечить сказаному під час пояснення слів «відкритий і відомий».

«Мандрування» передбачає вихід назовні, щоб дивитися на речі й досліджувати їх; це звучить так, ніби розум входить у предмет, а саме це заперечується словами «відкритий і відомий».

אך הענין כי נודע שבע"ס [שבעשר ספירות] יש אורות וכלים²² כי כחי חו"ג [חסד וגבורה] זהו כחי כלי²³ אבל האור הוא הארה מא"ס ב"ה דלאו מכל אינון מדות איהו כלל

Але пояснення таке: як відомо, у десяти сферах духовного прояву (сфірот) є світла й посудини. Адже рівень (бхіна) милості (Хесед) і стриманості (Гвура) є рівнем посудини; а світло — це сяйво від Нескінченного (Ейн Соф), благословенного Він, [про Якого сказано:] «Він зовсім не належить до жодного з цих атрибутів».

Відповідь ґрунтується на відомому вченні, що кожна з десяти сфірот має світло й посудину. Такі атрибути, як Хесед і Гвура, є посудинами, тоді як світло, що міститься в них, — це сяйво від Нескінченного, Який Сам по Собі не є жодним із цих атрибутів, як сказано в Тікуней Зоар у вступній молитві Еліягу («Патах Еліягу»).

רק שהאור מתלבש בהכלי שהוא חו"ג [חסד וגבורה] ושאר המדות שהן נקראים בחינת כלים שהם מגבילים את האור ובהן

Лише світло облачається в посудину — Хесед, Гвуру та інші атрибути, які називаються рівнем посудин, бо вони обмежують світло. І в них

Світло облачається в посудини — атрибути Хесед, Гвура та інші. Їх називають посудинами, бо вони надають світлу межі й визначеність.

ועל ידם נמשך האור להיות מחיה נבראים בע"ג [בעלי גבול / בעל גבול] להיות התהוות מיכאל וגבריאל מחנה מיכאל מקבלים מבחי' חסד²⁴ וגבריאל מבחי' גבורה שא"א להיות המשכה זו מהאור עצמו כ"א ע"י הכלים.

і через них світло проводиться вниз, щоб давати життя обмеженим створінням, приводячи до виникнення Михаеля та Гавріеля: табір Михаеля отримує від рівня Хесед, а Гавріель — від рівня Гвура. Адже це проведення світла вниз не може відбуватися від самого світла, а лише через посудини,

Через ці посудини світло досягає обмежених створінь, наприклад ангелів: табір Михаеля отримує від Хеседу, а табір Гавріеля — від Гвури. Обмежені істоти не можуть отримувати безпосередньо від безмежного світла; воно має проходити через посудини.

כמו שא"א להיות השפעת כסף וזהב מהנשמה אא"כ [אלא אם כן] מלובשת בגוף ונותנת הנשמה צדקה לעני ע"י היד הגשמי.

так само як душа не може передавати срібло й золото, якщо вона не облачена в тіло; душа дає милостиню бідному через фізичну руку.

Аналогія: душа не може дати гроші бідному, якщо вона не облачена в тіло й не діє через фізичну руку. Так само Б-жественне світло діє на творіння лише через посудини.

РОЗДІЛ 3 • 14-7

Очі як посудини

4 והנה כמו כן ע"י הכלים דע"ס [דעשר ספירות] הוא ג"כ בחי' העלאת הזכות וחוב של כל נברא

Тепер так само, через посудини десяти сфер духовного прояву (сфiрот), відбувається також піднесення заслуг і провини кожного створіння.

Як світло досягає творіння через посудини, так само й відомості про заслуги та провини кожного створіння підносяться вгору через посудини.

כי ע"י שהאדם עובר עבירה קונה לו קטיגור אחד²⁵ נעשה פגם וכתם באותו המלאך הממונה ע"י כי יש מלאכים שמקבלים ממדה זו ויש ממדה זו כנ"ל בענין מיכאל וגבריאל כו'

Адже коли людина чинить переступ, вона «здобуває собі одного обвинувача»: в ангелі, призначеному за цю [справу], виникає вада й пляма. Бо є ангели, які отримують від цього атрибуту, і [ангели, які отримують] від того атрибуту, як уже говорилося вище щодо Михаеля та Гавриеля тощо.

Гріх, за словами Мішні, «здобуває собі обвинувача»: він залишає ваду в ангелі, наглядачеві за цією справою. Ангели бувають різних видів: одні черпають від милості (Хесед), а інші — від стриманості (Гвура), як-от Михаель і Гавриель.

ומלאך זה מעלה הדבר למלאך גבוה ממנו עד שמתעלה בכלים דע"ס [דעשר ספירות] דמלכות דאצי' המתלבשים בכי"ע ובתוך הכלי מלובש האור מא"ס ב"ה.

І цей ангел підносить цю справу до ангела, вищого за нього, аж поки вона не піднесеться до посудин десяти сфер духовного прояву (сфірот) царювання (Малхут) світу еманатії (Ацилут), які вбрані [у світі] творення (Брія), формування (Єцира) та дії (Асія); а всередині посудини вбране світло від Нескінченного (Ейн Соф), благословенного Він.

Цей ангел передає справу вищому ангелові, і так далі, аж поки вона не досягає посудин Малхут світу Ацилут, убраних у нижні світи Брія, Єцира та Асія. Усередині цих посудин перебуває Нескінченне світло (Ор Ейн Соф).

5 ונמצא ע"י הכלים מתעלה להאור א"ס ב"ה המלובש בהכלים דע"ס [דעשר ספירות]. ולכן נאמר ע"י עיניו משוטטות שהוא בחי' הכלים דע"ס [דעשר ספירות]. וגם המלאכים המקבלים מהם²⁶ נקי מארי דעינין²⁷ ויש מארי דאודנין.

Отже, через посудини [ця справа] підноситься до Нескінченного світла (Ор Ейн Соф) — благословенний Він, — яке вбране в посудини десяти сфер духовного прояву (сфірот). Тому про це сказано: «Його очі оглядають», — це рівень (бхіна) посудин десяти сфірот. Ангели, які отримують від них, теж називаються «володарями очей»; є [також] «володарі вух».

Отже, діяння підноситься через посудини, аж поки не досягає Ор Ейн Соф, вбраного в них. Слова вірша «Його очі оглядають» стосуються цих посудин, а ангелів, які отримують від них, називають арамейською «володарями очей»; є й інші, яких називають «володарями вух»: ангели, чиє завдання — бачити, та ангели, чиє завдання — чути.

6 והם משוטטים בכל הארץ כמאמר דע מה למעלה ממך²⁸ עין רואה²⁹ כו' ובהכלים שיך לומר משוטטים בבחינת התלכשות בהדבר.

І вони мандрують по всій землі, як сказано: «Знай, що над тобою — око, яке бачить» тощо. А про посудини доречно сказати, що вони «мандрують», маючи на увазі їхнє облечення в предмет.

Ці «очі» мандрують по всій землі, як сказано в Мішні: «Знай, що над тобою — око, яке бачить, і вухо, яке чує». Говорити про «мандрування», тобто про вихід до предмета, доречно щодо посудин, які справді входять у те, за чим спостерігають.

ובהם וע"י מתעלה הדבר בבחי' האור המלוכש בתוכן מא"ס ב"ה והוא ע"ד גלוי וידוע³⁰ שידיעה זו שבכלים דע"ס [דעשר ספירות] שעל ידי עיניו משוטטים היא בחי'

І в них, і завдяки їм річ підноситься до рівня світла, яке походить від Нескінченного (Ейн Соф), благословенний Він, і облечене в них; і це відбувається за принципом «відкритого й відомого»: це знання в посудинах десяти сфер духовного прояву (сфiрот), яке [виявляється] через слова «Його очі мандрують», належить до рівня

Через посудини річ досягає Нескінченного світла (Ор Ейн Соф), облеченого в них. На цьому рівні знання, здобуте мандрівними очима, відоме в спосіб «відкритого й відомого».

גלוי וידוע לאור א"ס ב"ה המלוכש בהכלים כיון שהאור באמת לאו מכל אינון מדות איהו כלל אע"פ [אף על פי] שמלוכש בהכלי כו'.

«відкритого й відомого» для світла Ор Ейн Соф, благословенний Він, яке облечене в посудини; адже світло насправді «не належить до жодної з цих властивостей узагалі», хоча й облечене в посудину тощо.

Це тому, що світло, хоча й облечене в посудини, насправді не є жодною з цих властивостей. Отже, «мандрування» стосується лише посудин, тоді як світло всередині них знає, не входячи ні в що.

7 וזהו תירוץ לקושיית הפילוסופים שאין ידיעה והשגחה זו גורם בחי' רבוי כי ההשגחה ע"ד עיניו משוטטות הוא ע"י הכלים כנ"ל

І це є відповіддю на запитання філософів: це знання й провидіння не спричиняють [стану] множинності. Адже провидіння в душі «Його очі оглядають» здійснюється через посудини, як сказано вище;

Це відповідає філософам: провидіння через «очі, що оглядають» не робить Б-га множинним, адже таке провидіння діє через посудини.

אבל הידיעה בא"ס ב"ה המלוכש בהכלים מה שיודע ורואה מה שענינו משוטטות הנה ידיעתו יתברך זו היא בבחי' גלוי וידוע³¹ כו':

але знання Нескінченного (Ейн Соф), благословенний Він, Який облачений у посудини, [a same,] те, що Він знає і бачить із того, на що спрямовані Його очі: це Його знання, благословенний Він, має характер «відкритого й відомого» тощо.

Те, що Нескінченний, облачений у посудини, знає про побачене Його очима, — це не знання, яке входить у самі речі. Воно має характер «відкритого й відомого», без жодної множинності.

POZDIL 4 • 18-13

Пояснення: вище й нижче Даат

8 הגה"ה (הגהה) (ועיין בפרדס שער³² פ"ח [פרק ח'] ושער ד' פ"ט³³ מענין זה ובזוהר פקודי רנ"ב ע"א ואלין עיני ה' כולהו נטלי אשגחותא כו' עיי"ש [עיינ שם] וברע"מ [וברעיא מהימנא] פ' שופטים ד' ער"ה סע"א [סוף עמוד א.].³⁴ ויש להבין כיון דפיי עיני ה' הם הכלים דע"ס [דעשר ספירות] דאבי"ע [דאצילות בריאה יצירה עשיה] והמלאכים.

Примітка: (Див. також Pardes, Sha'ar, розділ 8, і Sha'ar 4, розділ 9, про це; а також у Зогар, Пкудей, р. 252a: «I це очі Імені Б-га (Гавая); усі вони здійснюють нагляд» тощо — див. там; і в Ra'aya Mehemna, Parshas Shoftim, р. 275, кінець стовпця а. А тепер слід зрозуміти: оскільки значення «очей Гавая» — це посудини десяти сфер духовного прояву (сфiрот) світу еманації (Ацилут), світу творення (Брія), світу формування (Єцира) і світу дії (Асія), а також ангели,

Тут починається довга примітка (гагага), відокремлена від основного тексту. Спершу перелічено місця, де розглядається ця тема: Pardes Rimonim рабі Моше Кордоверо (у першому посиланні, як надруковано, зазначено розділ без номера воріт), а також два уривки із Зогар про «очі Гавая», які наглядають; один із них міститься в Ra'aya Mehemna («Вірний пастир»), розділі Зогар. Далі уточнюється запитання: «очі Гавая» — це посудини сфiрот у всіх чотирьох світах і ангели.

א"כ איך שייך שהבורא ית' יצטרך לידע את כל הנבראים ע"י אמצעות הע"ס [העשר ספירות] והרי היוצר עין הלא יביט³⁵ בעצמו דבשלמא לענין ההשפעה והמשכת החיות בהנבראים הוצרך להיות ע"י הכלים דע"ס [דעשר ספירות] שאל"כ [שאם לא כן] לא יוכלו הנבראי' [הנבראים] לקבל

то як може бути, що Творцеві, благословенний Він, потрібно було б знати всі створіння за посередництвом десяти сфiрот? Адже «Той, Хто створив око, хiба Сам не бачить?» Щоправда, щодо потоку впливу й притягнення життєвої сили до створiнь це мало відбуватися через посудини десяти сфiрот, бо iнакше створiння не могли б отримати [iii];

Якщо так, чому Творцеві потрібні посередники, щоб знати Свої створіння? Псалмоспiвець каже: «Той, Хто створив око, хiба не бачить?» Зрозумiло, що життєва сила має проходити через посудини, адже створiння не могли б отримати її безпосередньо.

משא"כ לענין ידיעת השי"ת [השם יתברך] שיודע את כל הנבראי' [הנבראים] אין שייך לומר כן ח"ו [חס ושלום] וא"כ למה צ"ל בחי' העינים שהם הכלים משוטטים כו' דהא בודאי הכל גלוי וידוע לפניו ית' בעצמו ביתר שאת שלא ע"י אמצעיהכלי' כלל:)

але щодо знання Б-га, завдяки якому Він знає всі створіння, так сказати не можна, не дай Б-г. Якщо так, навіщо потрібен рівень «очей», тобто посудин, що мандрують тощо? Адже безперечно, усе відкрите й відоме Йому Самому, благословенний Він, значно повніше, без жодного посередництва посудин.)

Однак знання не залежить від того, що можуть отримати створіння. Безперечно, Б-г Сам знає все — незрівнянно повніше й без жодного посередника. То навіщо говорити про «очі», які мандрують?

אך הענין כמ"ש³⁶ כי אל דעות³⁷ ה' שיש ב' בחי' בדעת^{38, 39} דעת עליון וד"ת [ודעת תחתון]. ד"ע [דעת עליון] הוא בחי' מקיף וסוכ"ע⁴⁰ היינו

Але пояснення таке, як написано: «Бо Гавая — Б-г знань»: у Даат (знанні) є два рівні — вищий рівень Даат і нижчий рівень Даат. Вищий рівень Даат — це рівень охоплення і світла, що охоплює всі світи (совев коль альмін); тобто

Відповідь полягає в тому, що у вірші «Б-г знань» слово «знання» вжито у множині, що вказує на два рівні Даат. Вищий рівень Даат є «охоплювальним»: подібно до світла, що охоплює всі світи, він співвідноситься з усім згори, не входячи в нього.

כי יש בחי' דעת שיודע ורואה הכל רק שהדעת הוא בבחי' מקיף דהיינו שאינו מתפשט בהמדוי' להיות התפעלות מהדבר שהוא יודע או רואה וכענין

є рівень Даат, який знає і бачить усе, але це знання перебуває в охоплювальному стані, тобто не поширюється на емоційні атрибути (мідот), щоб [викликати] реакцію на те, що воно знає або бачить; як у випадку

Цей вищий рівень Даат знає і бачить усе, однак його знання не поширюється на емоційні атрибути (такі як милість (Хесед) і стриманість (Гвура)), тож воно не викликає реакції на те, що йому відомо або що воно бачить.

שנאמר לא הביט און ביעקב⁴¹ שאין הפי' שלא הביט כלל אלא כמ"ש וירא און ולא התבונן⁴² וכמ"ש אם צדקת מה תתן לו⁴³ וע"ז נאמר טהור עינים מראות ברע⁴⁴ שאין ראיתו הרע עושה רושם והתפעלות כלל

сказаного: «Він не побачив беззаконня в Яакові»: це не означає, що Він зовсім не бачив, а, як написано: «Він бачить беззаконня, але не зважає [на нього]»; і як написано: «Якщо ти праведний, що даєш Йому?» І про це сказано: «Ти надто чистий очима, щоб дивитися на зло»: Його бачення зла зовсім не залишає на Ньому сліду й не викликає жодної реакції,

Це ілюструють кілька віршів. «Він не побачив беззаконня в Яакові» не означає, що Б-г не бачить його; натомість, як сказано у вірші з *Iyov*, Він бачить його, але не зосереджується на ньому. Слова «Якщо ти праведний, що даєш Йому?» показують, що людські вчинки не змінюють Його, а вислів «Ти надто чистий очима, щоб дивитися на зло» означає, що бачення зла не залишає на Ньому сліду на цьому рівні.

כי שממית בידיים תתפש⁴⁵ ומשם מקור הסליחה⁴⁶ והרחמים שאין מגיע שם שום פגם והוא למעלה מהכלים דע"ס [דעשר ספירות].

бо «ящірка хапається руками». І звідти [походить] джерело прощення й милосердя, адже туди не сягає жодна вада; цей рівень вищий за посудини десяти сфірот.

Alter Rebbe наводить вірш про ящірку, яка «хапається руками», не пояснюючи його. Оскільки жодна вада не сягає вищого рівня Даат, звідти походять прощення й милосердя; цей рівень перебуває вище за посудини сфірот.

רק הפגם והשכר והעונש הוא נמשך ע"י הדעת המתפשט ונמשך במדות ונקי דעת תחתון והוא המתלבש בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] היינו ככלים דע"ס [דעשר ספירות] דאב"ע [דאצילות בריאה יצירה עשה]⁴⁷

Лише вада, винагорода й покарання проходять через Даат, що поширюється й переходить в атрибути; цей Даат називається нижчим рівнем Даат. Саме він облачається в рівень світла, що наповнює всі світи (мемале коль альмін), тобто в посудини десяти сфірот світів Ацилут, Брія, Єцира й Асія.

Вада, винагорода й покарання належать до нижчого рівня Даат, який поширюється на атрибути. Він облачається у світло, що наповнює всі світи, тобто в посудини сфірот чотирьох світів.

ולכן ידיעה זו היא ע"י בחי' עיני ה' שהם הכלים והמדות שע"י נמשך ההתפעלות שכר ועונש שהפגם מגיע בהכלים דייקא

Тому це знання здійснюється через рівень (бхіна) «очей Імені Б-га (Гавая)», якими є посудини й емоційні атрибути (мідот); через них притягується відгук у вигляді винагорода й покарання, адже вада сягає саме посудин;

Саме тому знання через «очі Гаваї» (посудини й атрибути) приводить до винагорода й покарання: вада від гріха сягає самих посудин.

משא"כ ע"י הידיעה שבדעת העליון שלא ע"י הכלים דע"ס [דעשר ספירות] אע"פ [אף על פי] שהכל גלוי וידוע לא נמשך מזה התפעלות כו'.^{48, 49}

тоді як через вище знання (Даат), що не діє через посудини десяти сфер духовного прояву (сфірот), хоча все відкрите й відоме, жоден відгук із цього не виникає тощо.

Вище знання (Даат), яке не діє через посудини, також знає все, однак ніщо з того, що йому відомо, не спричиняє відгуку у вигляді винагорода й покарання.

9 ותדע שכן הוא מענין ידיעה ובחירה שאין הידיעה שהשי"ת [שהשם יתברך] יודע שזה יהיה צדיק או רשע מכרחת את הבחירה כלל.⁵⁰ ואיך הוא.

І можна зрозуміти, що це так, з питання про знання та вільний вибір: знання, яким Б-г, благословенний Він, знає, що ця людина буде праведною чи нечестивою, аж ніяк не примушує її до певного вибору. Як же це можливо?

Доказ на прикладі класичної проблеми Б-жественного передбачення і вільного вибору: Б-г знає, чи буде людина праведною чи нечестивою, але це знання не примушує її зробити вибір. Як таке можливо?

אלא לפי שידיעה זו שהש"י [שהשם יתברך] יודע הכל מקודם אשר נעשה זהו בבחי' דעת עליון שלא ע"י הכלים דע"ס [דעשר ספירות]

Адже це знання, яким Б-г, благословенний Він, знає все ще до того, як воно відбулося, належить до рівня вищого знання (Даат), а не діє через посудини десяти сфер духовного прояву (сфірот).

Знання Б-га про те, що станеться, ще до того, як це станеться, належить до вищого Даат, який діє не через посудини сфірот.

דהא עיני ה' משוטטים לראות המעשה שכבר נעשה שזה נראה לבחי' המלאכים והכלים דבי"ע שנעשה עי"ז פגם וכתם בהמלאך כו' וכנ"ל

Адже «очі Імені Б-га (Гавая) обходять», щоб побачити вчинок, який уже було здійснено; його бачать ангели й посудини світу творення (Брія), світу формування (Єцира) та світу дії (Асія), і внаслідок цього в ангелі з'являються вада й пляма тощо, як сказано вище;

«Очі Гаваї обходять», щоб побачити вчинок лише після того, як його вже було здійснено: цей вчинок бачать ангели й посудини нижніх світів, і він залишає в ангелі ваду, як пояснено вище.

משא"כ הידיעה שהקב"ה יודע העתיד ומעשה האדם קודם שנעשה אינו על ידם כלל כ"א ידיעה זו היא במקום גבוה מאד בחי' דעת עליון ולהיות דעת זה בחי' מקיף אינו מכריח את הבחירה שאין האדם מתפעל מזה

тоді як знання, яким Святий, благословенний Він (Кудша бріх ху), знає майбутнє та вчинки людини ще до того, як вони відбулися, зовсім не здійснюється через них. Навпаки, це знання перебуває на дуже високому рівні — рівні вищого Даат; і оскільки цей Даат є охоплювальним рівнем, він не примушує до вибору, адже людина не зазнає від нього впливу,

Передбачення не здійснюється через них, а належить до дуже високого, охоплювального вищого Даат. Оскільки він є охоплювальним, то не впливає на людину, і її вибір залишається вільним.

כמו שלא נמשך מדעת זה התפעלות אפי' [אפילו] בהמדות עליונים חו"ג [חסד וגבורה] להיות מזה שכר ועונש כנ"ל.

так само, як від цього Даат не поширюється жоден вплив навіть на вищі атрибути — милість (Хесед) і стриманість (Гвура), — щоб звідси походили винагорода й покарання, як сказано вище.

Так само, як цей Даат не викликає жодного відгуку навіть у вищих атрибутах Хесед і Гвура, внаслідок чого не настають винагорода чи покарання, він не примушує до вибору й людину вниз.

10 ושיהי' [ושיהיה] שכר ועונש זהו דוקא ע"י דעת תחתון שע"י הכלים והעינים.⁵¹ ועיין בפרדס ש"ד פ"ט בענין ידיעה ובחירה⁵² שכ' [שכתב] כי יש חילוק בידיעה קודם שיחטא האדם אעפ"י [אף על פי] שעתידי לחטוא. לאחר שחטא כו' ע"ש.

I те, що існують винагорода й покарання, — це саме завдяки нижньому знанню (Даат), яке діє через посудини й очі. Див. також Пардес, Шаар 4, розділ 9, де йдеться про знання та свободу вибору: там написано, що знання відрізняється до того, як людина згрішить, хоча згодом вона згрішить, [i] після того, як вона згрішила, тощо; див. там.

Винагорода й покарання можливі лише завдяки нижньому Даату, який діє через посудини й «очі». Альтер Ребе знову посилається на Пардес Рімонім, де розрізняють знання Б-га до того, як людина згрішить, навіть якщо вона згрішить, і Його знання після того, як вона згрішила.

11 ולפמ"ש [ולפי מה שכתוב] יובן כי הידיעה קודם שיחטא זהו בבחי' דעת עליון וכנ"ל.

З огляду на сказане, стане зрозуміло, що знання про це до того, як він згрішить, належить до вищого рівня знання (Даат), як зазначено вище.

Отже, знання Б-га про гріх до того, як його вчинено, належить до вищого Даат.

וז"ש [וזהו שכתוב] בפ' שמות וירא אלקים את בני' [בני ישראל]⁵³ וידע אלקים פי' לא שנתחדש [שנתחדשה]

הידיעה אלא שמקודם היה בדעת עליון שלא נמשך מזה התפעלות להיות עונש לפרעה ושכר לישראל

I це сказано в розділі Шмот: «I побачив Б-г синів Ізраїлю, i Б-г пізнав». Йдеться не про те, що знання виникло заново, а про те, що раніше воно було у вищому Даат, від якого не виникало жодного відгуку [що призвів би до] покарання фараона i винагороди Ізраїлю.

Вислів «I побачив Б-г синів Ізраїлю, i Б-г пізнав» не означає, що Б-г дізнався щось нове. Він знав про це й раніше, але у вищому Даат, який не викликав жодного відгуку — ні покарання фараона, ні винагороди Ізраїлю.

וע"י וירא אלהים ע"י בחי' עיני ה' לראות המעשה כשכבר נעשה בפועל ע"י וידע אלקים שנמשך בחי' הדעת תחתון המתפשט במדות להיות שכר ועונש.

А завдяки словам «I побачив Б-г» — завдяки рівню «очей Гаваї», що бачать учинок, коли його вже справді вчинено, — відбулося «i Б-г пізнав»: було притягнуто [вниз] нижчий Даат, який поширюється на емоційні атрибути (мідот), щоб були винагорода й покарання.

Коли «Б-г побачив» через «очі Гаваї» вже здійснений учинок, тоді «Б-г пізнав»: вступив у дію нижчий Даат, який поширюється на емоційні атрибути й приносить винагороду та покарання.

12 והנה השגחה זו מבחי' דעת עליון ע"ז נאמר עין ה' אל יראיו⁵⁴ וכתוב עין בעין נראה⁵⁵ כדפי' באד"ר [באדרא רבא] דף ק"ל ע"א⁵⁶ וע"ש דיוסף הצדיק זכה לזה וזהו

Про це провидіння, що походить від рівня вищого знання (Даат), сказано: «Око Імені Б-га (Гавая) звернене до тих, хто боїться Його»; і написано: «око в око [Ти] був явлений», як пояснюється в Ідрі Рабба, р. 130a; див. там, що праведник Йосеф удостоївся цього, і це [значення слів]

Провидіння, що походить від вищого Даат, — це «око Гаваї до тих, хто боїться Його» і «око в око» — слова Моше про те, як Б-г був явлений відкрито. Ідра Рабба («Велике зібрання», розділ Зогару) пояснює це й говорить, що Йосеф удостоївся такого провидіння.

בן פורת עלי עין⁵⁷ וזכה לזה ע"י ויכלכל יוסף⁵⁸ וזהו טוב עין הוא יבורך⁵⁹ כי נתן מלחמו לדל ע"ש.

«Плідний син над оком (аїн [джерело])». Він удостоївся цього завдяки словам «І Йосеф забезпечував харчами»; і це [значення слів]: «Хто має добре око, той буде благословенний, бо дав свій хліб бідному»; див. там.

Йосефа названо «плідним сином над оком»: слово «аїн» у вірші буквально означає «джерело», але також означає «око», і маамар тлумачить його як вище «око». Він удостоївся цього, забезпечуючи свою родину харчами, як сказано: «Хто має добре око, той буде благословенний, бо дав свій хліб бідному».

ומזה יובן דבעון סדום שפגמו בזה ע"כ נמנע מהם גלוי בחי' עליונה זו הממתיק כל הדינים בחי' ורב חסד⁶⁰ כ"ו:

Звідси зрозуміло, що через гріх Содома, яким вони зіпсували цю властивість, їм було відмовлено в розкритті цього вищого рівня, що пом'якшує всі суворі вироки, — рівня «і великий милістю» тощо.

На противагу цьому, гріх Содома зіпсував саме цю властивість, і тому його мешканцям було відмовлено в розкритті цього вищого рівня — «великої милості», що пом'якшує всі суворі вироки.

13 (ע"כ הגה"ה [הגהה]):

(Кінець примітки.)

Це позначає кінець довгої примітки, що почалася в абзаці 8; далі йде основний текст.

זִינֹחִי וְזִינֹחִי זִינֹחִי

14 וְהִנֵּה בְּזוּהָר בְּסִבָּא דְּמִשְׁפָּטִים דְּקִי"ז ⁶¹ עִי"א פִּי מִי"ש עֵינֵי מִשְׁטוֹטוֹת אֵלֶּיךָ נֹקֵבִין וּמִי"ש הֵמָּה מִשְׁטוֹטִים אֵלֶּיךָ דְּכֹרִיךָ וְכִי"ה בְּזוּהָר וִיחִי דְּרַמִּי"א סַעִי"א [סוֹף עֲמוּד א'] ^{62.63} דְּפִי מִשְׁטוֹטִים הֵם בְּתִקּוּנֵי שְׂכִינָתָא לְתַתָּא כּוֹי הֵיִינוּ

А тепер у Зоарі, у «Саба де-Мішпатім», р. 107а, пояснюється, що сказане: «Його очі мандрують» (мешотетот) — це жіночі сили, а сказане: «вони мандрують» (мешотетим) — чоловічі сили. Так само й у Зоарі, Ваїхі, р. 241, кінець стовпця а, де пояснюється, що «мандрують» — це ті, що перебувають в оздобленнях Б-жественної присутності (Шехіні) внизу тощо. Тобто,

У розділі Зоару, що має назву «Саба де-Мішпатім» («Старець» паршат Мішпатім), розрізняються два вислови: «Його очі мандрують» (жіночий рід) стосується жіночих сил, а «вони мандрують» (чоловічий рід) — чоловічих. В іншому уривку Зоару сказано, що ті, хто «мандрує», служать оздобленню Шехіні внизу.

כִּי יֵשׁ מְלָאכִים שֶׁהֵם מִזִּיא וְיֵשׁ מְלָאכִים שֶׁהֵם מִמַּלְכוּת ⁶⁴ כְּמִי"ש הֶרַח"ו [הֶרַבִּי חַיִּים וִיטָאֵל] עִמִּי"ש בְּזוּהָר רִי"פ שְׁמוֹת דָּף ד' עִי"א בְּעֵינֵי אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ ^{65.66} וְזִי"ל [זוּהָ לְשׁוֹנֵן] נִיב ⁶⁷ תִּת [תַּפְאֶרֶת] וּמַלְכוּת וְרִי"ל [וְרוּצָה לֹמֵר] הַמְּלָאכִים שֶׁמֶן הַזֵּיא וְהַמְּלָאכִים שֶׁמֶן הַמֶּלֶךְ עִכְ"ל [עַד כָּאן לְשׁוֹנֵן] הַמֶּקֶמ [הַמְּקֹדֶשׁ מֶלֶךְ] שֶׁם.

є ангели, що походять від емоційних атрибутів (Зеїр Анпін), і ангели, що походять від царювання (Малхут), як пише рабі Хаїм Віталь, коментуючи сказане в Зоарі на початку паршат Шмот, р. 4а, про те, що «кожен чоловік прийшов зі своїм домом». Ось його слова: «Примітка: краса (Тіферет) і Малхут; і він має на увазі ангелів, що походять від Зеїр Анпін, та ангелів, що походять від Малхут». На цьому закінчується цитата з Мікдаш Мелеха.

Отже, є два види ангелів: ті, що походять від Зеїр Анпін (чоловічого аспекту), і ті, що походять від Малхут (жіночого аспекту). Альтер Ребе цитує це з «Мікдаш Мелех» — коментаря до Зоару рабі Шалом Бузагло, де наведено примітку рабі Хаїма Віталія, головного учня Арізаля, до слів «кожен чоловік прийшов зі своїм домом»: «чоловік» — це Тіферет, а «дім» — Малхут, тобто ангели, що походять від кожного з них.

15 והמלאכים שהם בתקוני שכינתא היא בחי' מלכות דאצי' נקי' נוקבין וכמשי"ש [וכמה שכתוב שם] בזהר ד' רמ"ז ע"א בפ"י בנות צעדה⁶⁸ למיהוי עלי שור. בנות צעדה.

І ангели, що перебувають в оздобленнях Б-жественної присутності (Шехіні), яка є рівнем (бхіна) царювання (Малхут) світу еманції (Ацилут), називаються жіночими; як сказано там у Зогарі, р. 247a, у поясненні слів: «Дочки ступали, щоб бути на стіні» (банот цаада алеї шур): ««Дочки ступали» (цаада):

Ангели, які перебувають в «оздобленнях Шехіні», тобто в Малхут світу Ацилут, називаються жіночими. Зогар доводить це словами вірша «дочки ступали (цаада) на стіну» з благословення Якова Йосефу: у ньому виразно сказано, що гілки (банот, буквально «дочки») плодоносної лози перелазять через стіну.

צעדות מיבעי ל"י אלא ההוא עין דכתיב לעילא ומאן איהו עין משפט כו' ואיהו עין צעדה ופסעת למיטל בנות לתקונה והיינו בנות צעדה ולא בנים

слід було сказати «цаадот» [у множині]. Натомість, [це] те око, про яке сказано вище; а що це? Око правосуддя тощо; і воно ступає та простує, щоб узяти дочок собі на оздобу. Саме тому [сказано]: «дочки ступали», а не «сини».

Зогар зауважує, що дієслово стоїть в однині, хоча «дочки» — у множині. Він пояснює, що підметом є «око» (аїн), згадане раніше у вірші, — «око правосуддя» (Ейн Мішпат; це також назва місцевості в Берешит 14:7 — «джерело суду»). Воно ступає вперед, щоб узяти «дочок» собі на оздобу. Саме тому у вірші сказано «дочки», а не «сини».

פ"י שההשגחה הנמשכת ע"י הע"ס [העשר ספירות] דמלכות דאצי' שהיא בחי' עין משפט ע"ש מלך במשפט יעמיד ארץ⁶⁹ הוא נמשך ומתלבש בהמלאכים הנקראים בנות שהם בחי' נוקבין.

Пояснення таке: провидіння, яке низводиться через десять сфер духовного прояву (сфірот) Малхут світу Ацилут, що є рівнем «ока правосуддя», [названого так] за [віршем] «Цар правосуддям утверджує землю», низводиться й вбирається в ангелів, яких називають «дочками» і які є жіночим аспектом.

Альтер Ребе пояснює: провидіння, що проходить через сфірот Малхут світу Ацилут, причому Малхут називається «оком правосуддя», бо Малхут — це цар, який править правосуддям, вбирається в ангелів, яких називають «дочками», тобто в ангелів жіночого аспекту.

16 וזהו כנות צעדה שהמלי צועדת על הכנות עלי שור⁷⁰ לראות ולהשגיח מעשה התחתונים וע"ז נאמר עיניו משוטטות לשון נוקבא. וזהו ענין הכצעקתה הבאה אלי.⁷¹

І це [значення слів] «дочки ступали»: царювання (Малхут) ступає понад дочками «на стіні», щоб бачити й наглядати за діяннями нижніх істот. Про це сказано: «Його очі блукають» (мешотетот) — у жіночому роді. І в цьому полягає зміст слів: «за її воанням, що дійшло до Мене»,

Тепер образ із Зоару застосовується так: Малхут «ступає понад» своїми «дочками» — ангелами жіночого роду, — щоб наглядати за діяннями тих, хто внизу. Слова «на стіні» (алей шур) тут прочитуються відповідно до їхнього призначення — «щоб бачити»: шур також означає «дивитися», як Алтер Ребе пояснює в іншому місці (Лікутей Тора, Шміні Ацерет 91d). Це і є жіноча форма «Його очі блукають», і саме тому у вірші, наведеному в маамарі, сказано «її воанням» в жіночому роді.

לשון נקבה שהיא בחי' מלכות שנק' דינא דמלכותא והוא העלאת הפגם ע"י המלאכים שמבחי' מלי והכלים דע"ס [דעשר ספירות] דבחי' מלי הבאה אלי לאא"ס [לאור אין סוף] כ"ה המלוכש בע"ס [בעשר ספירות] דאצי'.

у жіночому роді, що вказує на рівень / аспект (бхіна) Малхут, який називається «законом царства»; і це — піднесення вади через ангелів, що належать до рівня Малхут, і посудини десяти сфер духовного прояву (сфірот) рівня Малхут; «що дійшло до Мене» — до Нескінченного світла (Ор Ейн Соф), благословенний Він, яке вбране в десять сфірот світу еманції (Ацилут).

Жіноча форма вказує на Малхут, атрибут «закону царства». «Воанням, що дійшло до Мене» — це звістка про ваду, яку ангели Малхут і посудини Малхут підносять угору, аж поки вона не досягає Нескінченного світла, вбраного у сфірот Ацилут.

17 ועז"נ [ועל זה נאמר] ארדה נא ואראה ע"י מדת החסד וכנודע שז"א רובו חסדים אנפוי דמלכא נהירין שהוא

І про це сказано: «Зійду-но Я тепер і подивлюся» — через атрибут милості (Хесед). І, як відомо, емоційні атрибути (Зеїр Анпін) здебільшого є хасадім (милостями), [як сказано:] «обличчя Царя сяє», що

Відповідь Б-га «Зійду-но Я тепер і подивлюся» здійснюється через Хесед. Зеїр Анпін, чоловіча конфігурація емоційних атрибутів, складається переважно з милостей; це передано арамейським висловом: «обличчя Царя сяє».

מ"ש עיני ה' הם משוטטים ל' [לשון] זכר שהם בחי' דכורין שהוא בחי' חסד ואראה הכצעקתה כו' שאולי ע"י מדת החסד ימצא להם זכות.

є тим, про що сказано: «очі Гаваї снують» (мешотетім) — у чоловічому роді; це вказує на чоловічий аспект, тобто на Хесед. «І подивлюся, чи відповідає це її волянню» тощо: можливо, завдяки атрибуту Хесед для них знайдеться заслуга.

Це чоловічий вислів: «очі Гаваї снують»; ідеться про ангелів Зеїр Анпіна, які належать до Хесед. «Подивлюся» означає, що, можливо, завдяки Хесед для Содомі знайдеться якась заслуга.

РОЗДІЛ 6 • 118

Суд і доброта розглядають ті самі факти

18 וכמבואר באדר"ז [באדרא זוטא] דרצ"ג ע"ב ⁷² שבחי' ההשגחה ע"י בחי' עיניו משוטטות ל' [לשון] נוקבא הוא בחי' דין וההשגחה שע"י בחי' עיני ה' המה משוטטים הוא בחי' רחמים כו' ע"ש.

І як пояснюється в Ідрі Зута, с. 293б: Провидіння через рівень «Його очі блукають» (мешотетот — жіноча форма) є аспектом суду, тоді як Провидіння через рівень «очі Імені Б-га (Гавая) блукають» (мешотетим — чоловіча форма) є аспектом милосердя тощо; див. там.

В Ідрі Зута («Мале зібрання», розділ Зогару) прямо сказано, що жіночий образ «очей» означає суд, а чоловічий — милосердя.

והענין שהוא עד"מ כמ"ש ושפטו העדה ⁷³ והצילו העדה. ⁷⁴ עדה שופטת ועדה מצלת. ⁷⁵ לפי שבכל דבר יוכל ללמד זכות וחובה

Суть цього, за аналогією, така, як сказано: «І судитиме громада... і врятує громада»: громада, що судить, і громада, що рятує. Адже в кожній справі можна навести доводи як на користь, так і проти.

Це аналогія з судом: Тора говорить про суд, який і засуджує, і рятує, адже в кожній справі є підстави як для засудження, так і для виправдання.

וע"כ ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] פסילנא ל"י לצורבא מרבנן ⁷⁶ לדינא דחביב עלי כגופאי ואין אדם רואה חוב לעצמו הרי

Тому наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Я беру самовідвід [від суду над] знавцем Тори, бо він дорогий мені, як власне тіло»; і «людина не бачить провини в собі». Отже,

У Талмуді розповідається про мудреця, який усунувся від суду над знавцем Тори, що був йому дорогий «як власне тіло», бо людина не бачить провини в собі.

אע"פ [אף על פי] שהוא חייב באמת אינו רואה עליו חובה שמחמת קירוב הדעת והחביבות מוצא מקום ללמד זכות

хоч він і справді винний, у ньому не бачать провини; адже через близькість стосунків і прихильність знаходять підставу, щоб обстоювати його заслугу.

Любов і близькість спонукають розум шукати підстави для виправдання навіть тоді, коли провина справжня.

משא"כ למי שאינו חביב עליו כ"כ [כל כך] הי' [היה] מלמד חובה וכמ"ש וכל יצר מחשבות לבו רק רע⁷⁷ כו'

Тоді як щодо того, хто не такий йому дорогий, він обстоював би провину, як сказано: «і кожен порух думок його серця — тільки зло» тощо;

До людини, яка не така дорога, ті самі факти схиляють до висновку про провину. Тому перед Потопом у Писанні сказано: «і кожен порух думок його серця — тільки зло».

וע"ז נמשך ויאמר ה' אמחה את האדם⁷⁸ כו' הרי מחמת זה שיצר מחשבות לבו רק רע נמשך ללמד חובה⁷⁹

і внаслідок цього пролунало: «І сказав Гавая: “Зітру людину”» тощо. Отже, через те, що порух думок його серця був тільки до зла, [суд] схилився до того, щоб обстоювати провину.

З цієї оцінки впливав вирок: «Зітру людину». Злий нахил став підставою для засудження.

ואח"כ בפ' נח כתיב ויאמר ה' אל לבו⁸⁰ לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם

А згодом, у розділі Ноах, сказано: «І сказав Гавая у Своїму серці: “Не проклинатиму більше землю через людину,

Після Потопу, у розділі Ноах, Б-г каже, що більше ніколи не проклинатиме землю через людину.

כי יצר לב האדם רע מנעוריו הרי שמסברא זו עצמה שיצר לב האדם רע מצא ללמד זכות שלא יוסיף לקלל את האדמה בעבור האדם

бо нахил серця людини злий від юності її». Отже, саме з цього міркування — що нахил серця людини злий — Він знайшов [спосіб] обстоювати її заслугу: більше не проклинати землю через людину.

Б-г наводить причину: «бо нахил серця людини злий від юності її». Той самий факт — що нахил людини злий — тепер стає підставою для поблажливості.

והיינו לפי שהי' [שהיה] התגלות מדת החסד ע"י וירח ה' את ריח הניחוח⁸¹ שבקרבן שהקריב נח המשיך גילוי מדת החסד ללמד זכות בזו הסכרא עצמה שנמשך תחלה ללמד חובה ע"י מדה"ד [מדת הדין].

І це тому, що розкриття атрибута милості (Хесед) відбулося через слова: «І Гавая відчув приємні пахощі»: завдяки жертві, яку приніс Ноах, він низвів розкриття атрибута Хеседу, щоб доводити на користь, спираючись на те саме міркування, яке спочатку було залучене атрибутом суду для доведення провини.

Зміна відбулася завдяки розкриттю Хеседу: коли Б-г «відчув приємні пахощі» жертви Ноаха, Хесед було низведено, і те саме міркування, яким суд раніше засуджував, стало підставою для виправдання.

וזהו ענין החילוק בין ב' בחינות השגחות הנ"ל (ועמ"ש במ"א ע"פ לעשות הישר בעיני^{82, 83} ה' אלקיך). וזהו פ"י ארדה נא.

У цьому й полягає відмінність між двома згаданими вище рівнями Провидіння. (Див. також написане в іншому місці щодо вірша «чинити те, що правильне в очах Гаваї, твого Б-га».) У цьому й полягає значення слів «Я зійду тепер»:

Це відмінність між двома видами Провидіння: жіночим аспектом суду та чоловічим аспектом Хеседу. Альтер Ребе посилається на інше обговорення слів «чинити те, що правильне в очах Гаваї», а потім повертається до пояснення слів «Я зійду тепер».

כי צעקתה היא הבאה מלמטה למעלה שהוא בחי' גבורות ואו"ח [ואור חזר] ולזה נאמר ארדה נא לשון ירידה הוא מלמעלה למטה דהיינו בחי' או"י [אור ישר] שהוא בחי' חסד להשגיח במדת החסד ללמד זכות.

бо «її крик» — це те, що підноситься знизу вгору, тобто рівень гвурот (суворих сил) і світла, що повертається (ор хозер); тому й сказано: «Я зійду тепер» — слова, що означають спуск згори вниз, тобто рівень прямого світла (ор яшар), який є рівнем Хеседу, щоб наглядати за ними атрибутом Хеседу й доводити на їхню користь.

«Крик» здійснюється знизу вгору, подібно до «світла, що повертається» (ор хозер) суворості. «Зійти» означає рух згори вниз, подібний до «прямого світла» (ор яшар), яке є Хесед. Б-г сходить із Хеседом, щоб шукати підстави на їхню користь.

ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו⁸⁴ דהיינו אם עוונם גדול מנשוא כ"כ [כל כך] עד שגם ע"פ החסד לא יוכל למצוא זכות אז כלה. ואם לא. פי' אולי ע"י החסד יוכל ללמד זכות כו'.

«I побачу [чи] вчинили вони згідно з криком її, що долинув до Мене»: тобто, якщо їхній гріх такий великий, що його не можна стерпіти, і навіть з погляду Хеседу Він не зміг би знайти для них заслугу, тоді [настане] знищення (кала). «А якщо ні» — тобто, можливо, завдяки Хеседу Він зможе довести на їхню користь тощо.

Вірш завершується словами: «чи вчинили вони цілковито (кала)». Альтер Ребе тлумачить це так: якщо їхній гріх такий великий, що навіть Хесед не може знайти для них заслугу, настане знищення (кала); «а якщо ні» — можливо, Хесед усе ж знайде для них заслугу.

וז"ש [וזהו שכתוב] במדרש ארדה נא ממדה"ר [ממדות הרחמים] למדה"ד [למדת הדין]^{85,86} ובזוהר דק"ה ע"ב⁸⁷ ארדה נא מדרגא דרחמי לדרגא דדינא⁸⁸ ר"ל [רוצה לומר] להמשיך רחמים ממדה"ר [ממדות הרחמים] אל בחי' מדה"ד [מדת הדין] ואראה כו'.

I про це сказано в Мідраші: «Я зійду тепер» — від атрибута милосердя до атрибута суду; а в Зогарі, с. 105б: «Я зійду тепер — від рівня милосердя до рівня суду». Тобто слід низвести милосердя від атрибута милосердя до рівня атрибута суду, «і побачу» тощо.

У Мідраші та Зогарі сказано, що «зійти» означає зійти від милосердя до суду. Альтер Ребе пояснює це як низведення милосердя в атрибут суду, так що саме суд розглядається крізь призму милосердя.

РОЗДІЛ 7 • 119-20

Бачити й чути

19 והנה רש"י [רבי שלמה יצחקי] פי' בחומש ארדה נא למד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה.⁸⁹ והענין דאיתא בת"ז [בתיקוני זוהר]⁹⁰ ואלין עשר ספירן אינון אזלין כסדרן⁹¹ חד אריך וחד קציר וחד בינוני.

Тепер Раші пояснює в Хумаші [до слів] «Зійду-но Я тепер»: «[Ц]е вчить суддів не виносити вироків у справах, що тягнуть смертну кару, інакше як побачивши». Пояснення полягає в тому, що в Тіккуней Зогар сказано: «I ці десять сфер духовного прояву (сфірот) ідуть за порядком: одна довга, одна коротка й одна проміжна».

Раші виводить зі слів «Зійду-но Я тепер і побачу», що судді можуть виносити вироків у справах, що тягнуть смертну кару, лише побачивши на власні очі. Щоб пояснити, чому важливо саме «побачити», Альтер Ребе наводить слова Тіккуней Зогар: сфірот ідуть за порядком — «одна довга, одна коротка й одна проміжна».

פִּי כִי עֵיִס [עֵשֶׂר סְפִירוֹת] נַחֲלֵקִי לְגִי קוֹיִן קוֹ הַיָּמִין חֲחִינ [חֲכֵמָה חֶסֶד נִצָּח] נִקִּי חַד אֲרִיךְ כִּי הַחֶסֶד נִמְשָׁךְ וּמִתְפַּשֵּׁט יוֹתֵר

Йдеться про те, що десять сфер духовного прояву поділені на три лінії. Права лінія — це мудрість (Хохма), милість (Хесед) і перемога (Нецах); її називають «однією довгою», бо Хесед простягається й поширюється далі.

Десять сфер духовного прояву утворюють три лінії. Права лінія — «довга», бо милість сягає далеко.

וְלִכֵּן גַּמִּיח [גְּמִילוּת חֶסֶדִים] בֵּין לְעַנְיִים בֵּין לְעֹשִׁירִים⁹² הָרִי שֶׁהַחֶסֶד מִתְפַּשֵּׁט יוֹתֵר מֵהֶרְחָמִים שְׁעַל הָעֹשִׁיר אֵין שִׁיךְ רַחֲמֹנוֹת כִּיָּא עַל הָעֹנִי.

Тому добрі справи [роблять] і щодо бідних, і щодо багатих; отже, Хесед поширюється далі, ніж співчуття, адже до багатого співчуття не застосовне, а лише до бідного.

Талмуд учить, що добрі справи роблять і щодо багатих, і щодо бідних, тоді як співчуття виявляють лише до бідних. Отже, милість сягає далі, ніж співчуття.

וְקוֹ הַשְּׁמַאל בְּגִיח [בִּינָה גְבוּרָה הוֹד] נִקִּי חַד קִצִּיר שְׂאִינוּ נִמְשָׁךְ כִּיָּא לְמִי שֶׁהִגּוֹן בְּיוֹתֵר. וְקוֹ הָאֲמִצְעִי נִקִּי בִּינוֹנִי שֶׁמֶרְחָם עַל מִי שֶׁנוֹפֵל רַחֲמֹנוֹת.

Ліву лінію — розуміння (Біна), стриманість (Гвура) і велич (Ход) — називають «однією короткою», бо вона простягається лише до того, хто найбільш гідний. Середню лінію називають «проміжною», бо вона виявляє співчуття до того, хто його потребує.

Ліва лінія — «коротка»: вона сягає лише тих, хто найбільш гідний. Середня лінія — «проміжна»: вона виявляє співчуття до того, чиє становище його потребує.

20 וְהִנֵּה יֵשׁ רֵאִיָּה וְשִׁמְיָעָה הָרֵאִיָּה נִמְשָׁךְ מִבְּחִי חֲכֵמָה קוֹ הַיָּמִין וְשִׁמְיָעָה מִבִּינָה קוֹ הַשְּׁמַאל. וְכַנּוּדָע מַעֲנִין רְאוּבֵן⁹³ וְשִׁמְעוֹן⁹⁴

Отже, є зір і слух. Зір походить від рівня мудрості (Хохма), правої лінії, а слух — від розуміння (Біна), лівої лінії; як відомо з імен Реувена та Шимона.

Зір і слух відповідають двом сторонам: зір — Хохма, праворуч, а слух — Біна, ліворуч. Це відомо з імен Реувен (від «бачити») і Шимон (від «чути»).

ולכן הראי' [הראיה] היא מלמעלה למטה והשמיעה ממטה למעלה שהאותיות מתעלים ונכנסים לאוזן השומע ולזה ג"כ הראי' [הראיה] נשפלת למטה יותר מהשמיעה שרואה דבר גשמי

Тому зір спрямований згори вниз, а слух — знизу вгору, адже літери підносяться й входять у вухо того, хто слухає. І з цієї причини зір також опускається нижче, ніж слух, бо бачить матеріальний предмет,

Зір спрямований згори вниз, тоді як слух — знизу вгору, адже звуки підносяться до вуха. Тож зір сягає нижче — аж до матеріальних предметів.

משא"כ השמיעה היא רק קול ודבור כי הראי' [הראיה] היא מבחי' חד אריך וכנודע שיסוד אבא אריך כו'.

тоді як слух сприймає лише голос і мовлення. Адже зір походить від рівня «одного довгого», і, як відомо, рівень основи (Йесод) Абба (Хохми) є довгим тощо.

На відміну від зору, слух сприймає лише голос і мовлення. Зір належить до «довгої» лінії; Альтер Ребе додає вчення Арізаля про те, що Йесод Абба (Хохми) довгий і сягає нижче, ніж Йесод Імма (Біни).

וזהו מ"ש ארדה נא ואראה כי הכצקתה הבאה זהו כמו בחי' שמיעה שמבחי' בינה ולכן היא הבאה מלמטה למעלה והוא בחי' קו השמאל אבל ארדה נא ואראה בבחי' ראיה שהוא בחי' חסדים כו':

І ось що означають слова: «Зійду-но Я тепер і подивлюся»: вислів «відповідно до її воання, що дійшло» подібний до рівня слуху, що походить від рівня Біни; тому він іде знизу вгору і належить до лівої лінії. А «Зійду-но Я тепер і подивлюся» — це рівень зору, який є рівнем ха-садім (милостей) тощо.

Якщо застосувати це до вірша: «її воання, що дійшло», подібне до слуху, який походить від Біни й підноситься знизу з лівого боку. «Зійду-но Я і подивлюся» означає зір, що належить до милості. Б-г відповідає на воання не лише тим, що чує його, а й тим, що «спускається вниз і бачить» через Хесед.

В АВОДІ

Маамар говорить, що Йосеф удостоївся вищого нагляду — «око Імені Б-га (Гавая), звернене до тих, хто боїться Його», — завдяки тому, що підтримував інших: «Хто має добре око, буде благословенний, бо дав зі свого хліба бідному». Содом заплямував саме цю якість, і йому було відмовлено в ній. Маамар також показує на прикладі судді, який любить того, кого судить: близькість і доброта знаходять підстави для заслуги в тих самих фактах, які суд засудив би.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Чим спосіб «відкрито й відомо» відрізняється від того, як людина приходить до знання, і чому ця відмінність відповідає на питання філософів про множинність?
2. Якщо Б-г знає все Сам, чому Писання говорить про «очі», що оглядають землю? Яку роль відіграють посудини й ангели?
3. Як два рівні Даат пояснюють, чому передзнання Б-га не примушує людину до певного вільного вибору?
4. Той самий факт — що «схильність людського серця до зла» — спершу приводить до Потопу, а згодом до обіцянки Б-га більше ніколи не проклинати землю. Що, згідно з маамаром, змінилося?
5. Чому маамар пов'язує слова «зійду й побачу» з баченням, а не слуханням, і що це підказує щодо правила Раші, за яким судді мають самі побачити все на власні очі?

Примітки

אבזאצ 1

1 הנח הכצקתה הוא לשון נקבה וכן הבאה, ועשו לשון נקבה ולשון זכר

В іншій версії цього маамара запитання сформульовано так: «תִּי крик» — форма жіночого роду однини, тоді як «вони вчинили» — форма множини чоловічого роду. Там також запитується, як можна говорити про те, що Б-г «зіходить», а в двох рукописах, згаданих там, додано ще одне запитання: чому зішестя залежить від крику.

ПРИМІТКА КЕНОТ

במאמרי אדה"צ פרשיות ע' קו הקושיא "מה שבתחלה אמר הכצקתה לשון נקבה ולשון יחיד ואח"כ אמר עשו לי רבים ולשון זכר". ושם מוסיף עוד קושיא "מהו ענין הירידה הזאת הא"ך שייך ירידה לפניו". וראה שם בשולי העמוד מבי' כתי' דשם נוסף עוד קושיא "מה טעם תלה (הירידה הכצקתה) הירידה בצעקתה אם ירד דוקא ויראה כו'" ע"ש בארוכה. ובאוה"ת בראשית כרך ד תשל"ו, א.

2 הלא משמים הביט ה'

Псалмоспівець каже: «3 небес Im'я Б-га (Гавая) поглянуло вниз; Він побачив усе людство». Альтер Ребе використовує цей вірш, щоб запитати, чому Б-г, Який бачить усе з небес, має «зійти», щоб побачити.

Psalms 33:13 תהילים ל"ג:י"ג

מִשְׁמַיִם הַבַּיִת ה' רָאָה אֶת־כָּל־בְּנֵי הָאָדָם:

The L-RD looketh from heaven; He beholdeth all the sons of men;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 דינא דמלכותא דינא

Талмудичне правило: «Закон царства є законом». Тут його тлумачать як натяк на те, що царювання (Малхут) є атрибутом закону й суду.

Bava Kamma 113a:14-16 בבא קמא קי"ג א:י"ד-ט"ז

ומוקסין. והאמר שמואל: דינא דמלכותא דינא! אמר רבי חנינא בר קהנא אמר שמואל: במוקס שאין לו קצבה. דבי רבי ינאי אמרי: במוקס העומד מאליו. איכא דמתני לה אהא: לא ילבש אדם כלאים אפילו על גבי עשרה בגדים, להבריח בו את המוקס. מתניתין דלא ברבי עקיבא. דתנא: אסור להבריח את המוקס. רבי שמעון אומר משום רבי עקיבא: מותר להבריח את המוקס.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

4 מלך במשפט יעמיד ארץ

«Цар правосудиям утверджуе землю». Цей вислів показує, що суд Малхут — це суд, який підтримує, а не руйнує.

Proverbs 29:4 משלי כ"ט:ד

מֶלֶךְ בַּמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִהְיֶה־נָּה:

The king by justice establisheth the land; but he that exacteth gifts overthroweth it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי כט, ד.

5 ב-ג повідомляє Аврааму про крик проти Содому й Амо-ри (Берешит 18:20-21): «Тепер Я зійду й подивлюся, чи вчинили вони все згідно з криком, що дійшов до Мене; а якщо ні — знатиму». Очевидно, слово «цілковито» (кала) означає, що вони повністю вчинили так, як стверджує цей крик; у маамарі (абзац 18) кала, слідом за Раші, тлумачиться як «знищення». Це початковий текст маамару.

בראשית י"ח:כ"א Genesis 18:21

אֲרֹדֶה־נָּא וְאֶרְאֶה הַכְּצַקְתָּהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָל־הָאֵלֶּה:

I will go down now, and see whether they have done altogether according to the cry of it, which is come unto Me; and if not, I will know.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6 בערב היא באה

«Увечері вона приходила» — так сказано про дівчат, яких приводили до царя Ахашвероша; цей вислів наведено як ще один приклад уживання жіночої форми «прийшла» (баа), що відповідає слову «яка прийшла» (raba) у нашому вірші.

אסתר ב:י"ד Esther 2:14

בָּעֶרֶב הָיָה בָּהָּ וּבִבְקָר הָיָה שָׁכָה אֶל־בֵּית הַנָּשִׁים שְׁנֵי אֲלֵי־ד שְׁעֵשֶׁנָּה סָרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַפִּילִגְשִׁים לֹא־תָבוֹא עוֹד אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי אִם־חֶפְזָה הַמֶּלֶךְ וּנְקָרָאָה בָשֵׁם:

In the evening she went, and on the morrow she returned into the second house of the women, to the custody of Shaashgaz, the king's chamberlain, who kept the concubines; she came in unto the king no more, except the king delighted in her, and she were called by name.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אבזאצ 2

7 ורחל באה

«I прийшла Рахель із вівцями свого батька». Ще один випадок уживання жіночої форми «прийшла» (баа), що завершує приклади до слів «яка прийшла» в нашому вірші.

בראשית כ"ט:9 Genesis 29:9

עוֹדְנֹו מְדַבֵּר עִמָּם וְרַחֵל בָּאָה עִם־הַצֹּאן אֲשֶׁר לְרָעִיָּה כִּי רָעָה הָיָה:

While he was yet speaking with them, Rachel came with her father's sheep; for she tended them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית כט, ט.

8 וביאור הענין . יש להקדים לשון השגור

У примітці Kehot сказано, що від цього місця обговорення слід зіставляти з цим пізнішим маамаром, де розглядається та сама тема.

ПРИМІТКА КЕНОТ

מכאן ואילך ראה ד"ה השמר לך תרל"ה כרך א ע"ב ואילך.

9 בדחז"ל גלוי וידוע לפני מי שאמר והי העולם

Талмуд уживає щодо рабі Меїра, якому не було рівних у його поколінні, вислів: «Відкрито й відомо перед Тим, Хто промовив — і світ постав». Альтер Ребе спирається на усталене формулювання цього вислову.

עירובין י"ג ב:313b Eruvin

אמר רבי אחא בר חנינא: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו? שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו. שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, על טהור טמא ומראה לו פנים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

קידושין ל"ב ב:22-21 Kiddushin 30b

וכן בדיו, ששלישתן שותפין בו. תנו רבנן: שלשה שותפין הן בקדש: הקדוש ברוך הוא, ואביו, ואמו. בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקדוש ברוך הוא: מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם, וכבודני. תניא רבי אומר: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שכן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

חולין ס"ג ב:10-9 Chullin 63b

תניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבהמה טמאה מרובה מן הטהורות לפיכך מנה הכתוב בטהורה גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעופות טהורין מרובין על הטמאין לפיכך מנה הכתוב בטמאין מאי קמ"ל כדרב הונא אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב משום ר' מאיר לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

סנהדרין ע"ב ב:14-13 Sanhedrin 76b

תניא גמי הכי: רבי אומר, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהפרזל ממית בכל שהוא, לפיכך לא נתנה תורה בו שיעור. והני מילי דבריה מיקרו. וכבש עליו לתוך הפנים. רישא רבותא קא משמע לן, וסיפא רבותא קא משמע לן. רישא רבותא קא משמע לן: אף על גב דלאו איהו דחפו, כיון דאין יכול לעלות משם ומת - חייב. סיפא רבותא קא משמע לן: אף על גב דחפו, כיון דיכול לעלות משם ומת - פטור.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

כמה פעמים בש"ס ואחדים מהם: עירובין יג, ב. קידושין ל, ב. לא, א. חולין סג, ב. סנהדרין עו, ב ועוד. וראה בדרך מצותיך מצות דין עבד עברי פרק ב. המשך תעריב פרק רלא. ד"ה והנה נת"ל תרס"ג.

10 גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם

Той самий вислів трапляється у зв'язку із сином, який шанує матір більше, ніж батька. Це показує, що цей вислів є усталеним у мові мудреців.

קידושין ל"א א:1a Kiddushin 31a

שמעלתו בדברים, לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא כיבוד אב לכיבוד אם. וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מתירא מאביו יותר מאמו, מפני שמלמדו תורה, לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא מורא האם למורא האב.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

11 כי הנה הפילוסופים נאלו להשיג ענין ההשגחה פרטית

У Танія пояснюється мета скорочення (цимцуму) й приховування, завдяки яким світ здається відокремленим, — задля царювання Б-га над народом. Тут розглядається та сама напруга між єдністю Б-га та світом, що складається з багатьох окремих речей.

תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה7:15 Tanya, Sha'ar HaYichud

והנה, מכאן יש להבין שגגת מקצת חכמים בעיניהם, ה' יכפר בעדם, ששגו וטעו בעיונם בכתבי האר"י וברוננו לברכה, והבינו ענין הצמצום המזוהר שם כפשוטו, שהקדוש ברוך הוא סילק עצמו ומהותו חס ושלום מעולם הזה, רק שמשגיח מלמעלה בהשגחה פרטית על כל היצורים כולם, אשר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה תניא ח"ב פ"ו (פג, ב). מאמרי אדה"ז תק"ע ע' נג, ובארוכה בסה"מ תרמ"ג ע' קד. ד"ה ויחי יעקב תרנ"ב ע' כט ואילך. שם ע' קכו. ובאוה"ת בראשית כרך ד תתשלו, א שהקושיא שייך יותר בעיקר התהוות ריבוי התחלקות הנבראים מהאחד הפשוט. במאמרי אדה"א בראשית ע' קפד כי שקושיא החוקרים על עיקר ענין ההשגחה [ולא להשיג כמו שכתב כאן].

12 אין אדם נוקה אצבעו מלמטה

«Людина не заб'є пальця внизу, якщо про це не буде проголошено згори». Цей вислів передає ідею індивідуального Провидіння навіть щодо найменших подій.

חולין ז' ב:טו-ט"ו Chullin 7b

ואמר ר' חנינא אין אדם נוקה אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה שנאמר (תהלים לו, כג) מה' מצעדי גבר כוננו (משלי כ, כד) ואדם מה יבין דרכו א"ר אלעזר דם ניקוף מרצה כדם עולה אמר רבא בגדל ימין ובניקוף שני והוא דקאזיל לדבר מצוה אמרו עליו על ר' פנחס בן יאיר מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו:

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

זח"ג רעד, כב274b Zohar III

ПРИМІТКА КЕНОТ

חולין ז, ב. זח"ג רעד, ב.

13 הכצעתקה הבאה

Мареј мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

המשך הפסוק ארדה נא.

14

בערב היא באה

Наведені тут слова цитують Esther 2:14; уривок подано нижче.

אסתר ב' י"ד: Esther 2:14

בְּעֶרֶב הָיָא בָּאָה וּבִבְקֹר הָיָא שְׁבָה אֶל־בֵּית הַנָּשִׁים שְׁנֵי אֲלֵי־ד שְׁעִשְׁגָּז קָרִים הַמֶּלֶךְ שִׁמְר הַפִּילִגְשִׁים לֹא־תָבוֹא עוֹד אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי אִם־חֶפֶץ בָּהּ הַמֶּלֶךְ וְנִקְרָאָה בְּשֵׁם:

In the evening she went, and on the morrow she returned into the second house of the women, to the custody of Shaashgaz, the king's chamberlain, who kept the concubines; she came in unto the king no more, except the king delighted in her, and she were called by name.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

אסתר ב', יד.

15

ולהעיר ממרו"ל בכ"מ

Там Альтер Ребе розрізняє слова «Він наказав — і вони були створені» (Tegilim 148:5), сказані про сутність Б-га, для якої світи постають ніби самі собою, та слова «Елокім створив», які вказують на силу Творця всередині створеного й стосуються лише Його Імен. Примітка використовує це розрізнення, щоб пояснити, чому мудреці кажуть «Хто промовив — і світ постав», а не «Хто приводить світ до буття».

שבת נ"ה א' ח' ט' 9-8: Shabbat 55a

אָמַר לָהּ: גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי שָׂאם מִיחוּ בָּהֶם לֹא יִקְבְּלוּ מֵהֶם. (אָמַר) [אִמְרָה] לִפְנֵי: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם! אִם לִפְנֵי גָלוּי, לָהֶם מִי גָלוּי? וְהֵינּוּ דְכַתִּיב: "זָכוּ בְּחֹר וּבְתוֹלָה טָף וְנָשִׁים תִּהְרָגוּ לְמַשְׁחִית וְעַל כָּל אִישׁ אֲשֶׁר עָלָיו הָתוּ אֵל תִּגְשׁוּ וּמִמֶּקְדָּשִׁי תִּחְלֹי". וְכַתִּיב: "וַיַּחֲלֹ בָּאֲנָשִׁים הַזֹּקְנִים אֲשֶׁר לִפְנֵי הַבַּיִת". תָּנִי רַב יוֹסֵף: אֵל תִּקְרִי "מִקְדָּשִׁי" אֶלָּא "מִקְדָּשִׁי" — אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁקִּיָּמוּ אֶת הַתּוֹרָה כְּלָה מְאֹלָף וְעַד תֵּיו. וּמִיָּד: "וְהִנֵּה שֹׁשֶׁה אֲנָשִׁים בָּאִים מְדָרָךְ ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

גלוי וידוע לפני (שבת נה, א. ועוד) — ובאם לא הי אדה"ו מעתיק כאן הסיום "מי שאמר והי העולם" הי כולל גם מחז"ל אלו, וי"ל שמרמז בזה עוד דוגמא וראי ממאמרם "שאמר והי העולם" (ולא) — "שמהווה העולם", וע"ד החילוק בין "ציוה ונבראו" ו"ברא אלקים" — תו"א מג"א צו, ג). ועוד ענין — שאפילו בדרגת ההתהוות עולמות — ג"כ ישנו אופן ד"גלוי וידוע". לקו"ש ח"ח ע' 197. ראה ספר הערכים-חב"ד ח"ד ע' תקכו. ראה גם לקמן לו, א.

АВЗАЦ 3

16

שאינ ידיעתו ית'

Там пояснюється, що створіння, навіть найвищі ангели, залишаються розділеними й обмеженими, тоді як Б-г є простою єдністю; розгляд Його знання спирається на це протиставлення.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת שה"ש כא, ב.

17

הרי דעתו מלובשת בידיעה זו

Там сказано, що Б-жественне Провидіння сягає кожної подробности, але не так, як знання людини, що одягається в те, що вона знає: усе «відкрите й відоме перед Ним», і Він бачить завершення всіх поколінь одним поглядом. Там є посилання на цей маамар.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת שה"ש כא, ב.

18

כי לא מחשבותי מחשבותיכם

Б-г через пророка закликає народ повернутися: «Бо Мої думки — не ваші думки, і ваші шляхи — не Мої шляхи». Це наведено, щоб показати, що знання Б-га за своєю суттю відрізняється від людського знання.

Isaiah 55:8: "שעיהו נ"ה ח"

כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה'

For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways My ways, saith the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י נה, ח.

19

והנה כתיב שבעה אלה

У цьому уривку слова «З небес Гавая поглянула вниз» тлумачаться як Провидіння згори вниз; там говориться про два види Провидіння, відповідні вищому й нижчому єднанню (іхуда ілаа та іхуда татаа): іноді Б-г пильнує милістю (Хесед), а іноді — стриманістю (Гвура), і в Ze'ir Anpinі, і в Малхут. Згідно з приміткою, тут ідеться про цей уривок.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בלקו"ת ראה כד, א. שמע"צ צא, ד — מציין לכאן.

20

שבעה אלה עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ

Ангел пояснює пророкові Захарії його видіння світильника із сімома лампадами: «Ці семеро — очі Імені Б-га (Гавая); вони обходять усю землю»; тут ужито чоловічу форму дієслова «мешотетим» («обходять»).

זכריה ד' י"א: Zechariah 4:10

כי מי בו ליום קטנות ושמחו וראו את־הָאֵכָן הַבְּדִיל בֵּינִי וְרַבְּכֶם שְׁבַע־הָאֵלֶּה עֵינֵי ה' הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים בְּכָל־הָאָרֶץ:

For who hath despised the day of small things? even they shall see with joy the plummet in the hand of Zerubbabel, even these seven, which are the eyes of the L-RD, that run to and fro through the whole earth.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21

כי ה' עיניו משוטטות בכל הארץ

Провидець Ханані докоряє цареві Асі за те, що той покладається на Арам: «Адже очі Гаваї обходять усю землю, щоб зміцнити тих, чиє серце цілковито віддане Йому». Тут ужито жіночу форму дієслова «мешотетос»

(«обходяты»); ці дві форми будуть пов'язані з двома видами Провидіння.

II Chronicles 16:9 ט"ז:ט"ז דברי הימים ב

כי הי עיניו משטטות בכלי הארץ להתחזק עם לכתכם שלם אליו נספלת על-זאת כי מעתה יש עמך מלחמות:

For the eyes of the L-RD run to and fro throughout the whole earth, to show Himself strong in the behalf of them whose heart is whole toward Him. Herein thou hast done foolishly; for from henceforth thou shalt have wars.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 כי נודע שבע"ס יש אורות וכלים

Ця версія пов'язує світла й посудини з попереднім питанням: та сама трудність постає щодо десяти окремих сферот світу еманатії (Ацилут), що виходять із простого Нескінченного світла (Ор Ейн Соф), яке перебуває поза будь-яким поділом.

ПРИМІТКА КЕНОТ

במאמרי אדה"א בראשית ע' קפד מקשר זה אלמעלה וז"ל שם: "אך באמת קושיא זו תפול גם כן על מציאות עשר ספירות דאצי ממאצילן שהוא ג"כ בחי התחלקות עשר מציאות פרטים . ואיך נמצא זאת מבחי אור א"ס הפשוט שהוא מופשט מגדר התחלקות מכל וכל" ע"ש. וראה פרשיות ע' קז. אוה"ת בראשית כרך ד תשל, א.

23 כי בחי חו"ג זהו בחי כלי

Там пояснюється, що Хесед і Гвура є посудинами в Зеїр Анпіні, де світло набуває природи посудин, тоді як в Аріх Анпін «немає лівого боку», бо посудина цілковито самоусувається перед світлом.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בד"ה אין עומדין תרס"ו (בהמשך תרס"ו ע' תפא) מפרש: והיינו ב"א לפי שהאור נעשה כמהות הכלים כו, אבל ב"א לית שמאלא בהאי עתיקא לפי שהכלי בטל לגמרי אל האור וה"ה כמהות האור כו עכ"ל ע"ש.

24 מחנה מיכאל מקבלים מבחי חסד כו

У примітці Kehot наведено цей уривок із Зоару, який підтверджує вчення про те, що табір Михаїла належить до милості (Хесед), а табір Гавріїла — до стриманості (Гвура).

Zohar III, 235bb זח"ג רלה, כב

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה זח"ג רלה, ב. ובכ"מ.

АБЗАЦ 4

25 קונה לו קטיגור אחד

Rabbi Eliezer ben Jakob навчає в Мішні: «Той, хто чинить одне порушення, набуває собі одного обвинувача». Тут «обвинувач» розуміється як вада, якої гріх завдає певному ангелові.

Pirkei Avot 4:11א"י:א"י משנה אבות ד

רבי אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד. והעובר עברה אחת, קונה לו קטיגור אחד. תשובה ומעשים טובים, כתרים בפני הפרענות. רבי יוחנן הסנדלר אומר, כל כנסיה שהיא לשם שמים, סופה להתקיים. ושאנה לשם שמים, אין סופה להתקיים:

Rabbi Eliezer ben Jakob said: he who performs one commandment acquires for himself one advocate, and he who commits one transgression acquires for himself one accuser. Repentance and good deeds are a shield against punishment. Rabbi Yochanan Hasandlar said: every assembly which is for the sake of heaven, will in the end endure; and every assembly which is not for the sake of heaven, will not endure in the end.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

АБЗАЦ 5

26 וגם המלאכים המקבלים מהם

Цитату наведено щодо ангелів, які отримують від посудин; нижче цей самий маамар цитується у зв'язку зі словами «Він не дивився на беззаконня в Яакові».

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה ד"ה וחר סיני תרנ"ג ע' רא.

27 מארי דעינין

Цитату наведено щодо ангелів, яких називають «володарями очей».

ПРИМІТКА КЕНОТ

ע' אוה"ת וירא כרך ד תשל, א. פ' עקב ע' תקצו.

АБЗАЦ 6

28 דע מה למעלה ממך

Мареї мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

אבות ב, א.

29 דע מה למעלה ממך עין רואה

Rabbi Elyahu га-Nasi навчає в Мішні: «Знай, що над тобою є око, яке бачить, вухо, яке чує, і всі твої вчинки записані в книзі». Це підтверджує образ Б-жественних «очей», які спостерігають за кожним вчинком.

משנה אבות ב:א"י Pirkei Avot 2:1

רבי אומר, איזוהי דרך אשר ישר לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות. והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה ממך, עין רואה ואזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין:

Rabbi said: which is the straight path that a man should choose for himself? One which is an honor to the person adopting it, and [on account of which] honor [accrues] to him from others. And be careful with a light commandment as with a grave one, for you did know not the reward for the fulfillment of the commandments. Also, reckon the loss [that may be sustained through the fulfillment] of a commandment against the reward [accruing] thereby, and the gain [that may be obtained through the committing] of ...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

30 והוא ע"ד גלוי וידוע

У примітці сказано, що цей уривок відсилає сюди; ма-ама-р протиставляє розділені створені істоти простій єдності Б-га та пояснює Його провидіння як «відкрите й відоме».

ПРИМІТКА КЕНОТ

בלקו"ת שה"ש כא, ב מציין לכאן. ראה ד"ה צהר תעשה תרע"ג.

АБЗАЦ 7

31 שו"ה משוטטות — בבחי' גלוי וידוע

Згідно з приміткою, Ор га-Тора там посилається на цей уривок.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת סידור ע' נ מציין לכאן. ענין הידיעה נתבאר בארוכה בספר הערכים-חב"ד ח"ד בערך אורות דספירות "פשיטותם" ע' פד ואילך, ובמילואים שם ע' תקכו, שהכוונה כאן בתו"א דזה מה שהוא יודע הוא לא מצד שהוא רואה כבר את המעשים, כי אם שהידיעה היא מחמת עצמו, ע"ש. ראה ביאוה"י להצ"צ כרך א ע' סה ואילך.

АБЗАЦ 8

32 ועיין בפרדס שער

Паралельна версія додає: як **Pardes** пояснює в кількох місцях, на запитання філософів про ланцюг послідовного розгортання світів згори вниз від Першопричини можна відповісти лише завдяки мудрості Кабали. Саме тому десять сферот світу Ацилут у Зоґар названо «таємницею святої віри».

ПРИМІТКА КЕНОТ

במאמרי אדה"צ פרשיות ח"א ע' קז "וכמבאר בפרדס בכמה דוכתי שא"א לתרץ קושיות הפילוסופי וכל המבוכים שנבוכו בענין ההשתלשלו מאח"פ אם לא ע"י חכמת הקבלה וע"כ נק' בחי' ע"ס דאצי' בוהר בשם רזא דמהינותא קדישא כידוע".

33 ושער ד' פ"ט

Альтер Ребе відсилає читача до праці Rabbi Moshe Cordovero **Pardes Rimmonim**, брама 4, розділ 9, де розглядається ця тема; нижче він знову посилається на той самий розділ у зв'язку зі знанням і свободою вибору.

Pardes Rimmonim 4:10-11 א"י-י"א

... ועוד נשמתא אית לה כמה שנויין ומקרים וסבות דאתקריא לה, מה דלאו הכי למארי כלא. ובג"ד היא אדמייא לגביה בשולטנותא דילה על כל אברי גופא, אבל לא במלה אחרא עכ"ל. ומתוכו מתבארים כל חלקי וצדדי הדרוש הנדרש בשער זה. ועתה רצוננו להאריך בביאורו ובפרטי דבריו מפני רבוי תועלתו. ועוד שמתוכו יתבאר רוב מה שפי' בפרקים הקודמים. ופי' חכם בכל מיני חכמות, מפני שיש בחי' רבות אל החכמה והבינה. והם מיני חכמות כפי שנוי ורבוי הבחינות. ובכלן מתפשט הא"ס כדי לפעול כל הפעולות כי אין בכח המדות לפעול פעולות זולתו. ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

34 וברע"מ פי' שופטים ד' ער"ה סע"א

Розділ **Ra'aya Mehemna** у Зоґар до Шофтім наводиться як додатковий розгляд цієї теми.

Zohar, Shoftim 3:11-4:20 כ"ד-י"א

35 היוצר עין הלא יביט

Псалмоспівець відповідає тим, хто каже: «Б-г не бачить» (**Terilim 94:7-9**): «Хто створив око, хіба не бачить?» Це загострює запитання: Б-гові не потрібен посередник, щоб бачити.

Psalms 94:9 ט"ד-ט"ז

הַנֹּטֵעַ אֵינָן הָלֵא לְשִׁמֵּעַ אִם-יִצָּר עֵינָו הָלֵא יִבִּיט:

He that planted the ear, shall He not hear? He that formed the eye, shall He not see?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים צד, ט.

36 אך הענין כמ"ש

Згідно з приміткою, частину тексту звідси й далі скопійовано туди в іншому порядку, із доповненнями та поясненнями.

ПРИМІТКА КЕНОТ

קטע מכאן נעתק בסה"מ תרכ"ט (הוצאת תשנ"ב) ע' לה בשינוי סדר עם הוספות וביאורים.

37 כי אל דעות ה'

З пісні подяки **Chanah**: «Бо Гавая — Б-г знань (деот)». Безсумнівно, Б-г знає все; маама-р тлумачить множину як два рівні Даат — вищий і нижчий.

I Samuel 2:3 א' ב' ג' שמואל

אֶל-תִּרְבּוּ תְדַבְּרוּ גְבָהָהּ גְבָהָהּ יֵצֵא עֲתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דְּעוֹת ה' וְלֹא נִתְּנָנוּ עֲלֵלוֹת:

Multiply not exceeding proud talk; Let not arrogance come out of your mouth; For the L-RD is a G-d of knowledge, And by Him actions are weighed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שמואל-א ב, ג. ראה אוה"ת בראשית כרך ד תשלו, א. סה"מ תרכ"ז ע' קמה ואילך. סה"מ תרכ"ט כט ואילך.

38 שיש ב' בחי' בדעת

У примітці **Kehot Zohar III, 291a** вказано як джерело цих слів.

Zohar III, 291a א"א רצא, זח"ג

ПРИМІТКА КЕНОТ

זח"ג רצא, א.

39

שיש ב' בחי' בדעת

У примітці Kehot наведено цей уривок із Зогар як джерело вчення про два рівні Даат.

ספר הזהר, האדרא זוטא י"ט פ"ז-19:87-22:95 Zohar, Idra Zuta
כ"ב:צ"ח

40

שיש ב' בחי' בדעת . . מקיף וסוכ"ע

Уривок Ре'е пов'язує два види самоусунення (бітуль) — вище єднання (іхуда ілаа) і нижче єднання (іхуда та-таа) — з двома видами провидіння згори. Це відповідає розрізненню тут між охоплювальним вищим рівнем Даат і нижчим рівнем Даат.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת ראה כד, א. שמע"צ צא, ד. ובכ"מ.

41

לא הביט און ביעקב

Bilam, якого Балак найняв проклясти Ізраїль, нато-мість благословляє його: «Він не споглядав беззаконня в Yaakov». Це не означає, що Б-г його не бачить: як пояснює Rashi, Він не вдивляється в їхне беззаконня — так діє вищий рівень Даат.

במדבר כ"ג:כ"א Numbers 23:21

לא־הִבִּיט אֶון בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל הִ' אֶלְקֵינוּ עִמּוֹ וְתִרְעוּת מִלֵּךְ בּוֹ:

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And the shouting for the King is among them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

במדבר כג, כא. ראה ד"ה והר סיני תרנ"ג עי' רא "דאין פירושו שלא ראה את האון כלל דהכל גלוי וידוע לפניו, אלא שאינו מתפעל מזה וכמו שפרש"י שם שאינו מדקדק עמהם להתבונן בהאון ועמל שלהם."

42

וירא און ולא התבונן

Tzofar каже Iyov, що Б-г знає вчинки неправедних людей: «Він бачить беззаконня, хіба ж не зважає [на нього]?» Зазвичай ці слова, безсумнівно, читають як запитання; маамап тлумачить їх так: «Він бачить беззаконня і не зважає [на нього]» — Він бачить, але це не впливає на Нього.

איוב י"א:י"א Job 11:11

כִּי־הוּא יָדַע מִתִּישׁוּא וִירָא־אֶון וְלֹא יִתְבּוֹנֵן:

For He knoweth base men; and when He seeth iniquity, will He not then consider it?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

איוב יא, יא. סה"מ תרנ"ג שם "והטעם מה שוירא און ולא התבונן הוא מפני שהפגם ממעשה התחתונים אינו מגיע לשם, והיינו בבחי' עצמיות אוא"ס שהוא למעלה מעלה מבחי' עולם, ולכן מה שנעשה בעולם אינו נוגע שם כלל" ע"ש. ראה המשך תערי"ב כרך ג' ע' אישסט.

43

אם צדקת מה תתן לו

Елігу до Йова: «Якщо ти праведний, що ти даєш Йому?» На рівні вищого знання (Даат) людські вчинки

не змінюють Б-га.

איוב ל"ה:7 Job 35:7

אִם־צִדְקָתְךָ מִה־תִּתֶּן־לוֹ אוֹ מִה־מִּידְךָ יִקַּח:

If thou be righteous, what givest thou Him? Or what receiveth He of thy hand?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

איוב לה, ז.

44

טהור עינים מראות ברע

Пророк Хавакук звертається до Б-га: «[Ти] надто чистий очима, щоб дивитися на зло», — запитуючи, чому тоді Він терпить нечестивих. Маамап тлумачить це як бачення зла, яке не справляє жодного враження.

חבקוק א' י"ג Habakkuk 1:13

טָהוֹר עֵינַיִם מִרְאוֹת רָע וְהִבֵּיט אֶל־עֶמֶל לֹא תוּכַל לִמָּה תִבִּיט בּוֹגֵדִים תִּהְרִישׁ בְּכֹלֶךָ וְשָׁע צְדִיק מִמֶּנּוּ:

Thou that art of eyes too pure to behold evil, And that canst not look on mischief, Wherefore lookest Thou, when they deal treacherously, And holdest Thy peace, when the wicked swalloweth up The man that is more righteous than he;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

חבקוק א, יג.

45

שממית בידיים תתפש

Серед малих, але мудрих створінь із Мішлей 30: «Ящірка хапається руками, і вона перебуває в царських палацах». Маамап наводить це тут, не пояснюючи; ті самі слова з'являються в паралельному уривку Лікутей Topa, Shir HaShirim 30b.

משלי ל"ב:28 Proverbs 30:28

שְׁמִמִּית בְּיָדַיִם תִּתְפֹּשׁ וְהִיא בְּהִיכָלֶי מְלָךְ:

The spider thou canst take with the hands, Yet is she in kings' palaces.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי ל, כח.

46

ומשם מקור הסליחה

Додається, що прощення походить саме звідти, бо вада туди не сягає; тому звідти нисходить прощення grixiv, щоб заповнити вади.

ПРИМІТКА КЕНОТ

סה"מ תרנ"ג שם "ואדרבה משם נמשך הסליחה כו' והיא הנותנת מפני שאין הפגם נוגע שם לכן נמשך משם להיות סליחות עוונות למלאות הפגמים כו'".

47

היינו בכלים דע"ס דאבי"ע

Це джерело посилається на це місце й пояснює, що вада сягає посудин Ацилуту, і що йдеться про знання в режимі облачення.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה המשך תערי"ב ח"ג ע' אישסט. שמציין לכאן "מכיו [= הכוונה לכאן] דבכלים דאצי מגיע הפגם והוא בבחי' יודע היינו בבחי' התלבשות כו'".

וראה שם ע' ארכה.

48

הגה"ה

Цей уривок стосується цієї примітки. У ньому пояснюється, що вищий рівень Даат зовсім не поширюється на атрибути; це совєд коль альмін, що походить від Кетер і не обмежений жодною посудиною. Вислови «Він бачить беззаконня, але не зважає» і «Він не побачив беззаконня в Яакові» тлумачаться там так само. Додається аналогія: маленька дитина мимоволі засмучується через кожну дрібницю, тоді як великий розум може сприйняти те саме без гніву, бо його Даат не переходить в емоції.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בלקוית שה"ש ל, ב מציין לכאן.

49

У Зогар до Пкудей «очи Імені Б-га (Гавая)» описуються як сили, кожна з яких наглядає за світом. Цей уривок наводиться як джерело для ототожнення очей із засобами Провидіння.

ספר זוהר, פקודי מ"ט:תרי"א-תרכ"א Zohar, Pekudei 49:611-621

АБЗАЦ 9

50

מכרחת את הבחירה כלל

Тут наводиться додатковий доказ того, що передбачення не примушує до вибору: людину змушують присягнути: «Будь праведним».

ПРИМІТКА КЕНОТ

"שהרי משביעין אותו תהא צדיק" — סה"מ תרכ"ט ע' כט.

АБЗАЦ 10

51

דוקא . . שעי הכלים והעינים

Тут уточнюється ця думка: через посудини й атрибути, яких сягає вада, низводяться винагорода й покарання — через сходження Б-га до нижнього Даату, до світла, що наповнює всі світи (мемале коль альмін), у посудинах сфер духовного прояву (сфірот) чотирьох світів.

ПРИМІТКА КЕНОТ

שעי הכלים והמדות שלשם מגיע הפגם ומשם נמשך השקר והעונש שזוהו עיי ירידתו והשפלתו בבחי' ד"ת בחי' ממכ"ע היינו בכלים דע"ס דאבי"ע — סה"מ תרכ"ט ע' ל.

52

ועיין בפרדס ש"ד פ"ט בענין ידיעה ובחירה

Рабі Моше Кордоверо там розглядає знання і свободу вибору та розрізнення знання Б-га про людину до того, як вона згрішить, і після того, як вона згрішила. Альтер Ребе співвідносить це з вищим і нижчим Даат.

פרדס רמונים ד'ט:9 Pardes Rimmonim 4:9

АБЗАЦ 11

53

וריא אלקים את בני

Після того як сини Ізраїлю волали через своє рабське становище в Єгипті (Шмот 2:23-25): «І Б-г побачив си-

нів Ізраїлю, і Б-г знав» — тобто Він узяв до уваги їхнє скрутне становище. Тут це слід розуміти як перехід від знання (Даат) на вищому рівні до Даат на нижньому рівні, що веде до винагорода й покарання.

שמות ב'כ"ה Exodus 2:25

וריא אלקים את בני ישראל וידע אלקים:

And G-d saw the children of Israel, and G-d took cognizance of them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שמות ב, כה.

АБЗАЦ 12

54

עין ה' אל יראיו

Автор псалма: «Око Імені Б-га (Гавая) звернене до тих, хто боїться Його, до тих, хто покладає надію на Його милість». Ці слова наведено як свідчення Провидіння з вищого рівня знання (Даат).

תהילים ל"ח:18 Psalms 33:18

הנה עין ה' אל־יראיו למִי־חֹלִים לְחֶסֶד:

Behold, the eye of the L-RD is toward them that fear Him, Toward them that wait for His mercy;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהילים לג, יח.

55

עין בעין נראה

Після історії з розвідниками Моше благав за Ізраїль, кажучи, що народи почули: «що Ти, Гавая, являвся вічна-віч». Це наведено як свідчення того самого вищого Провидіння.

במדבר י"ד:14 Numbers 14:14

וְאָמְרוּ אֲלֵי־יֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי־אַתָּה ה' בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר־עִינֵי בָּעִינֵי נֹרָא אַתָּה ה' וְעַנְנְךָ עִמָּד עֲלֵהֶם וּבַעֲמָד עָנָן אַתָּה הַלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבַעֲמֹד אֵשׁ לַלַּיְלָה:

they will say to the inhabitants of this land, who have heard that Thou L-RD art in the midst of this people; inasmuch as Thou L-RD art seen face to face, and Thy cloud standeth over them, and Thou goest before them, in a pillar of cloud by day, and in a pillar of fire by night;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

במדבר יד, יד.

56

כדפי באד"ר דף ק"ל ע"א

Це посилання наведено в обговоренні цього уривка з Ідра Рабба.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה המשך תעריב ח"ב ע' אילא.

57

בן פורת עלי עין

Благословення Яакова Йосефу: буквально — «плідний син біля джерела» (אין означає і «джерело», і «око»).

Маамап тлумацить це як «над оком», як це робить Талмуд (Брахот 20a), пов'язуючи Йосефа з вищим «оком».

בראשית מ"ט:כ"ג Genesis 49:22

בן פרת יוסף בן פרת עליי עין פנות צעה עליי שור:

Joseph is a fruitful vine, A fruitful vine by a fountain; Its branches run over the wall. .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית מט, כב.

58

ויכלכל יוסף

«I Йосеф утримував свого батька, своїх братів» i весь дім свого батька. Завдяки своїй щедрості він удостоївся цього рівня.

בראשית מ"ז:12 Genesis 47:12

ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי השף:

And Joseph sustained his father, and his brethren, and all his father's household, with bread, according to the want of their little ones.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית מז, יב.

59

טוב עין הוא יבורך

«Хто має добре око, той буде благословенний, бо він дав зі свого хліба бідному». Ці слова пов'язують щедрість із вищим «оком».

משלי כ"ב:9 Proverbs 22:9

טוב עין הוא יבורך כִּי־נָתַן מִלֶּחֶמוֹ לְדָל:

He that hath a bountiful eye shall be blessed; For he giveth of his bread to the poor.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי כב, ט.

60

ורב חסד

«I багатий на милість» — один із Тринадцяти атрибутів милосердя; так названо рівень, що пом'якшує всі суди.

שמות ל"ד:6 Exodus 34:6

ויעבר ה' על־פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורחי־ם ואמת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АВЗАЦ 14

61

בוהר . . דמשפטים דק"ז

Згідно з приміткою, тут наведено формулювання цього уривка із Зоару разом із поясненням.

ПРИМІТКА КЕНОТ

Баоה"ת נ"ך כרך א ע' תקטו מעתיק לשון הוהר עם ביאור. ובסה"מ תרכ"ט ע' ל.

62

וכ"ה בוהר ויחי דרמ"א סע"א

Згідно з приміткою, тут наведено формулювання цього уривка із Зоару.

ПРИМІТКА КЕНОТ

Баоה"ת נ"ך שם ע' תקיד מעתיק הלשון.

63

וכ"ה בוהר ויחי דרמ"א סע"א

У Зогапі на Ваехі пояснюється, що ті, хто «блукать», перебувають в оздобах Б-жественної присутності (Шехіні) внизу.

ספר הזהר, ויחי ס"ד:תרנ"א-64:651-65:661 Zohar, Vayechi ס"ה:תרס"א

64

כי יש מלאכים שהם מו"א ויש מלאכים שהם ממלכות

Там сказано — очевидно, маючи на увазі цей уривок, — що, згідно з цим маамаром, це ангели світу Ацилут, утворені із зовнішнього виміру посудин Зеїр Анпін і Малхут світу Ацилут; на р. 1408 обговорюється, чому у вірші в одному місці сказано «мешотетим», а в іншому — «мешотетот».

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה בהמשך תע"ב ח"ג ע' א'תע, ואולי הכוונה לכאן, שכי "לפמ"ש בתו"א בד"ה ארדה נא הב' נר' שהם מלאכים דאצי' וכמ"ש באגה"ק שם [סי' כ] דמחיצוניות הכלים ד"ס דאצי' שהן אלקות נבראו ההיכלות כו' וגם גופות המלאכים דאצי' שהן בחי' יש כו', די"ל דעיניו משוטטים ועיניו משוטטות שהן בחי' דכורין וגוקבין מבחי' ז"א ומל' כמ"ש בד"ה ארדה נא הנ"ל הן המלאכים המתהווים מבחי' חיצוניות הכלים דו"נ דאצי' כו"ז ע"ש. וראה שם ע' א'תח מה שלפעמים נאמר משוטטים ולפעמים משוטטות ע"ש.

65

בוהר ר"פ שמות דף ד' ע"א בענין איש וביתו באו

У Зогапі на початку Шемот, у поясненні слів «кожен чоловік прийшов зі своїми домочадцями», примітка рабі Хаїма Віталія тлумацить їх як красу (Тіферет) і царювання (Малхут) — ангелів емоційних атрибутів (Зеїр Анпін) і Малхут.

ספר הזהר, שמות ה':ל"ג-ר':ל"ט Zohar, Shemot 5:33-6:39

R. Hiya found an indication of the purity of the Israelitish women in Egypt in the text: "And he made the laver of brass, and the foot of it brass, of the looking-glasses of the women assembling at the door of the tent" (Ex. 38, 8). What was the merit of the women to have made them worthy of such honour that their looking-glasses should be used for the laver of the Tabernacle? Their ritual ablutions on the one hand, and their eagerness to attract their husbands on the other. ...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

66

איש וביתו באו

«Кожен чоловік прийшов зі своїми домочадцями» — вірш, який коментують уривок із Зогапу та примітка рабі Хаїма Віталія.

שמות א':1 Exodus 1:1

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו:

NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67

עמ"ש — וז"ל נ"ב

Згідно з приміткою, у цьому варіанті перед словами «Примітка» стоять слова «формулювання Мікдаш Мелех».

ПРИМІТКА КЕНОТ

בסה"מ תרכ"ט שם: וז"ל המק"מ נ"ב.

АБЗАЦ 15

68

בנות צעדה

Благословення Yaakov для Yosef: «дочки ступили на мур» (banos tza'adah alei shur); очевидно, гілки плодonoсної лози перекидаються через мур. the Зоґар читає banos як «дочки» — ангелів жіночої статі, а дієслово в однині — як таке, що стосується «ока».

בראשית מ"ט:כ"ב Genesis 49:22

בן פרת יוסף בן פרת עליי צעדה על ישר:

Joseph is a fruitful vine, A fruitful vine by a fountain; Its branches run over the wall. .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69

מלך במשפט יעמיד ארץ

«Цар правосуддям утверджує землю», пов'язуючи Малхут із «правосуддям» та з «оком правосуддя».

משלי כ"ט:ד Proverbs 29:4

מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה:

The king by justice establisheth the land; but he that exacteth gifts overthroweth it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 16

70

בנות צעדה . . עלי שור

Благословення Яакова Йосефу: «дочки ступали на стіну»; очевидно, гілки виноградної лози перекидаються через стіну. Тут, слідом за Зоґаром, це слід розуміти як те, що царювання (Малхут) переступає через своїх ангелів жіночої статі — «на шур», — щоб споглядати тих, хто внизу, і пильнувати їх.

בראשית מ"ט:כ"ב Genesis 49:22

בן פרת יוסף בן פרת עליי צעדה על ישר:

Joseph is a fruitful vine, A fruitful vine by a fountain; Its branches run over the wall. .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית מט, כב.

71

הכצקתה הבאה אלי

Вірш цього маамара; його граматичні форми жіночого роду тепер пояснюються як такі, що стосуються провидіння Малхут.

בראשית י"ח:כ"א Genesis 18:21

אֲרֹדֶה-נָא וְאֶרְאֶה הַכְּצָקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָלָה וְאִם-לֹא אֵדְעָה:

I will go down now, and see whether they have done altogether according to the cry of it, which is come unto Me; and if not, I will know.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית יח, כא.

АБЗАЦ 18

72

וכמבואר באדר"ז דרצי"ג ע"ב

Идра Зута пояснює, що нагляд, виражений словами «Його очі блукають» (форма жіночого роду), означає суд, а нагляд, виражений словами «вони блукають» (форма чоловічого роду), — милість.

ספר זוהר, האדרא זוטא כ"ד:ק"יג-Zohar, Idra Zuta 24:113-27:121
כ"ז:קכ"א

73

ושפטו העדה

У законах про того, хто ненавмисно вбив: «I громада судитиме» між убивцею та месником за кров; це роль суду — судити.

במדבר ל"ה:כ"ד Numbers 35:24

וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמַּכֶּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה:

then the congregation shall judge between the smiter and the avenger of blood according to these ordinances;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74

והצילו העדה

«I громада врятує» убивцю від месника за кров; це роль суду — рятувати. Мішна (Санедрін 1) виводить із цих віршів поняття «громада, що судить, i громада, що рятує».

במדבר ל"ה:כ"ה Numbers 35:25

והצילו העדה את־הַרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהָשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־נָס שָׁמָּה וַיָּשָׁב בָּהּ עֲדֵמוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר־מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ:

and the congregation shall deliver the manslayer out of the hand of the avenger of blood, and the congregation shall restore him to his city of refuge, whither he was fled; and he shall dwell therein until the death of the high priest, who was anointed with the holy oil.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75

ושפטו העדה והצילו העדה עדה שופטת ועדה מצלת

Мареј мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

מסעי לה, כד-כה. סנהדרין פ"א משנה א.

76

פסילנא ליי לצורבא מרבנן

Один мудрец сказав, що усунувся б від суду над знавцем Тори, який був йому такий же дорогий, як власне тіло, адже людина не бачить власної провини.

Shabbat 119a:1 א"א: שבת קי"ט

עבִידְנָא יוֹמָא טַבָּא לְרַבְנָן. אָמַר רַבָּא תִּיתִי לִי, דְּכִי אָתָּא צוֹרְבָא מְרַבְנָן לְמַמְאִי לְדִינָא, לָא מְזִיגְנָא רִישִׁי אֲבִי סְדִיָּא כְּמָה דְּלָא מְהַפִּיכְנָא בְּזִכּוּתִיהָ. אָמַר מִרְבָּר רַב רַב אֲשִׁי: פְּסִילְנָא לָקָה לְצוֹרְבָא מְרַבְנָן לְדִינָא. מַאי טַעְמָא? — דְּחִבִּיב עָלֵי כְּגוּפֵאִי, וְאִין אָדָם רּוּחָה חוּכָה לְעִצְמוֹ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שבת קי"ט, א.

77

וכל יצר מחשבות לבו רק רע

До Потопу Тора каже, що Im'ya B-ga (Гавая) побачило: «кожен нахил помислів його серця — лише зло увесь день»; цей факт розглядали як підставу для визнання провини.

Genesis 6:5 ה"ה: בראשית ו'

וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל-יִצְרָם מַחְשַׁבֶּת לְבוֹ רַק רָע כָּל-הַיּוֹם:

And the L-RD saw that the wickedness of man was great in the earth, and that every imagination of the thoughts of his heart was only evil continually.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית ו', ה.

78

ויאמר ה' אמהה את האדם

«I сказав Гавая: “Зітру людину” — вирок, що настав через те, що злу схильність людини розцінили як провину.

Genesis 6:7 ה"ה: בראשית ו'

וַיֹּאמֶר ה' אִמְחָה אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר-יִבְרָאֵתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחֲמַתִּי כִּי עָשִׂיתִם:

And the L-RD said: 'I will blot out man whom I have created from the face of the earth; both man, and beast, and creeping thing, and fowl of the air; for it repenteth Me that I have made them.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית ו', ז.

79

נמשך ללמד חובה

Там Альтер Ребе наводить ті самі вірші: «бо нахил серця людини — зло». Цей аргумент спочатку став підставою для засудження, а згодом — підставою для заслуги: «той, хто знаходить підстави для осуду, знаходить підстави й для виправдання». Як він пояснює, це походить від розкриття надзвичайної волі в мудрості (Хохма), яке схиляє Хохму до Хесед.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת אמור לט, א. שה"ש מז, ד. באוה"ת ענינים ע' קצו מציין לכאן.

80

ויאמר ה' אל לבו

Після Потопу той самий факт — зла схильність людини — стає причиною більше не проклинати землю.

Genesis 8:21 א"כ: בראשית ח'

וַיֹּרַח ה' אֶת-רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר ה' אֶל-לְבוֹ לֹא-אֶסְפָּה לְקַלֵּל עוֹד אֶת-הָאֲדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רָע מִנְעָרִיו וְלֹא-אֶסְפָּה עוֹד לְהַכּוֹת אֶת-כָּל-חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:

And the L-RD smelled the sweet savour; and the L-RD said in His heart: 'I will not again curse the ground any more for man's sake; for the imagination of man's heart is evil from his youth; neither will I again smite any more every thing living, as I have done.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית ח, כא.

81

וירח ה' את ריח הניחוח

Мареј мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

נח ח, כא.

82

ע"פ לעשות הישר בעיני ה'

Це обговорення, на яке посилається Альтер Ребе. У ньому вислів «Б-г знань» пояснюється як вище єднання (іхуда ілаа) і нижче єднання (іхуда татаа); сказано, що Б-г іноді спостерігає згори вниз, а іноді — знизу вгору, що відповідає двом видам Провидіння тут.

ПРИМІТКА КЕНОТ

לקו"ת ראה כג, ד ואילך.

83

לעשות הישר בעיני ה' אלקיך

Моше до Ізраїлю: «чинити те, що правильне в очах Га-ваї, Б-га твого». Алтер Ребе відсилає до свого розгляду цього вірша в іншому місці (Likutei Tora, Pe'e 23d).

דברים י"ג:ט"ט Deuteronomy 13:19

כִּי תִשְׁמַע קוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ:

when thou shalt hearken to the voice of the L-RD thy G-d, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the L-RD thy G-d.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84

ואראה הכצקתה הבאה אלי עשו

Слова Б-га до Авраама про Содом. За простим змістом: «чи вони повністю вчинили це згідно з її криком (кала); маамар розглядає вислів частина за частиною, розуміючи «кала», як і Раші, у значенні «знищення», а слова «а якщо ні» — як можливість, що милість (Хесед) знайде в них заслугу.

Genesis 18:21 א"כ: בראשית י"ח

אֲרָדְהָנָא וְאֶרְאֶה הַכְּצַקְתָּהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָלָה וְאִם-לֹא אֲדַעָה:

I will go down now, and see whether they have done altogether according to the cry of it, which is come unto Me; and if not, I will know.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 וז"ש במדרש ארדה נא ממדה"ר למדה"ר

Згідно з приміткою, там визначено джерело цього Мідрашу.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה רמב"ן וירא יח, כ. הנסמן במאמרי אדה"א בראשית ע" קצו.

86 וז"ש במדרש ארדה נא ממדה"ר למדה"ר

Примітка Kehot посилається тут на Рамбана щодо мідрашу, згідно з яким «Я зійду» означає перехід від атрибута милосердя до атрибута суду.

Ramban on Genesis 18:20:כ"ח:ה' על בראשית י"ח

87 ובוהר דק"ה ע"ב

Тут наводиться цей уривок із Зогару, який продовжує Мідраш: «Хіба Святий, благословенний Він (Кудша бріх ху), не знав...? Ні, радше: “Тепер зійду” — з рівня милосердя на рівень суду».

ПРИМІТКА КЕНОТ

בתורת חיים ר"פ וירא (צו, א): בוהר [ח"א קה, ב] א' ע"ד המדרש הנ"ל וז"ל וכי לא הוה ידע קודמ"ה דא' ארדה נא . . אלא ארדה נא מדרגא דרחמי לדרגא דדינא כו'.

88 ובוהר דק"ה ע"ב ארדה נא מדרגא דרחמי לדרגא דדינא

Зоар запитує, чи Б-г і раніше цього не знав, і пояснює, що «Я зійду» означає перехід від рівня милосердя до рівня суду.

ספר הזהר, וירא י"ב:א-י"ד:ב:ר"י:ד:201-14:212 Zohar, Vayera According to another interpretation, again, the proper reading is 'asu (they have made), and this accords with the translation of Onqelos. It says: "I will go down and see." Are not all things revealed before the Almighty that there was need for Him to go down and see? The expression, however, "I will go down", implies descent from the grade of mercy to that of rigour, and by "and see" is meant the consideration of the kind of punishment to be meted out to them.

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

אבזאצ 19

89 רש"י פי בחומש ארדה נא למד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה

Раші робить висновок зі слів «Я зійду й подивлюся», що судді не повинні ухвалювати рішення у справах, де може бути винесено смертний вирок, не побачивши всього на власні очі.

Rashi on Genesis 18:21:כ"א:ה' על בראשית י"ח

ארדה נא. למד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה, הכל כמו שפרשתי בפרשת הפלגה. דבר אחר, ארדה נא לסוף משפטים: הכצעקתה. ש'ל מדינה: הבאה אלי עשו. וכן עומדים במדרם, כלה אני עושה בהם, ואם לא יעמדו במדרן אדעה מה אעשה להפרע מהו ביוסורין ולא אכלה אותן. וכיוצא בו מצינו במקום אחר, ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך (שמות ל"ג); ולפיכך יש הפסק נקדת פסיק בין עשו לכלה, כדי להפריד תבה מחברתה. ורבותינו ...

I WILL GO DOWN NOW — This teaches the judges that they should not give decisions in cases involving capital punishment, except after having carefully looked into the matter — all as I have explained in the section dealing with the dispersion of the nations (11:5). Another explanation of the is: I will go down to the very end of their doings (I will fathom the depths of their wickedness). WHETHER ACCORDING TO THE CRY OF IT (literally, of her) — i.e. the cry of the ...

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

90 דאיתא בת"ז

Мареј мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

בהקדמה (פתח אליהו).

91 У вступній молитві Еліягу («Патах Еліягу») сказано, що десять сфер духовного прояву (сфірот) ідуть «одна довга, одна коротка й одна середня».

תקוני זוהר י"ז א:י"ג Tikkunei Zohar 17a:13

ואלין עשר ספירן. אינן אוליין כסדרן. חד אריך וחד קצר וחד בינוני

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

92 גמ"ח בין לעניים בין לעשירים

Добрі вчинки важливіші за благодійність, адже їх чинять і для бідних, і для багатих. Тут це показує, що милість (Хесед) сягає далі, ніж співчуття.

סוכה מ"ט ב:י"א Sukkah 49b:11

תנו רבנן: בשלשה דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה. צדקה — בממונו; גמילות חסדים — בין בגופו, בין בממונו. צדקה — לעניים; גמילות חסדים — בין לעניים בין לעשירים. צדקה — לחיים; גמילות חסדים — בין לחיים בין למתים.

Our rabbis taught: In three respects gemilut hasadim is superior to charity: charity can be done only with one's money, but gemilut hasadim can be done with one's person and one's money. Charity can be given only to the poor, but gemilut hasadim both to the rich and the poor. Charity can be given to the living only, gemilut hasadim can be done both to the living and to the dead.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

אבזאצ 20

93 ראובן

Лея називає свого первістка Реувеном: «בו Im'ya Б-га (Гавая) побачило (raa) мое страждання», пов'язуючи im'ya Реуven із баченням.

בראשית כ"ט:32 Genesis 29:32

ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראָה ה' בעֲנִי כי עֲתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי:

And Leah conceived, and bore a son, and she called his name Reuben; for she said: 'Because the L-RD hath looked

upon my affliction; for now my husband will love me.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

94

שְׁמֵעוֹן

Лея називає свого другого сина Шимоном: «бо Гавая почула (шама)», пов'язуючи ім'я Шимон зі слухом.

בראשית כ"ט:ל"ג: Genesis 29:33

וַתֵּהֵר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע ה' כִּי־שָׁנוּאַה אֶנְכִּי וַיִּתֶּן־לִי גַם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁמֵעוֹן:

And she conceived again, and bore a son; and said: 'Because the L-RD hath heard that I am hated, He hath therefore given me this son also.' And she called his name Simeon.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)



LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

Про це видання

This edition contains the Hebrew text, the English translation, our explanations i the notes.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0.

Our explanations, with the overview, the questions and the page for children: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Цитовані джерела за Сефарією: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Pardes Rimonim (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0).

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Український переклад і пояснення підготовлено для LikuteiTorah.com за допомогою ШІ (openai/gpt-6-luna-pro:batch) та звірено з єврейським текстом і Sefaria; редактором-людиною ще не перевірено. Будь ласка, важливе перевіряйте за єврейським текстом.

Ребе просив вивчати маамарим тижневої парші — «Хасидську паршу» — протягом того тижня, розподіливши навчання на сім днів (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Навіщо її вивчати та благословення Ребе: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

Безкоштовний некомерційний проект; тут нічого не продається. Не пов'язаний із Kehot, Sefaria чи Lubavitch Library. © likuteitorah.com

Із likuteitorah.com/uk/torah-ohr/vayeira/2/

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок